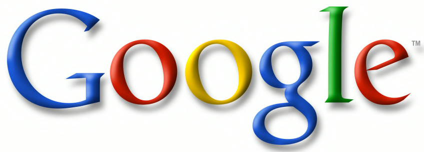

DOMI NUS ILLU
MINA TIO MEA
Taylor Institution.

3/–

VERHANDELING

OVER DE

EIGENNAAMEN

DER

FRIESEN.

MET SES BIJLAGEN, DAAR TOE BETREKKELIJK.

EN EENE TOELAGE VAN FRIESCHE SPREEKWOORDEN.

FRANEKER,
(Town in Friesland)
Bij H. D. LOMARS, Boekverkooper op de Breedeplaats 1774.

Aanmerkelijke woorden, *uit eene* Resolutie *der Ed. mog. Heeren Staaten van Friesland in dato d.* 12 *Decemb.* 1583. *gebruikt bij den Schrijver der* memorie *voor de* eigen geërfde Grietslieden. *Zie* Jaarboeken. *Febr.* 1770. *bl.* 165, 166.

" Ende zyn alle de Edelluyden, die den titel alleen-
" lyk voeren, zonder heersaftige goederen te besitten,
" meer niet geagt —— dan de Eigenerfde. hebben
" mede in voortyden geen *cognomina* van Heerschap-
" pye gehad; dan alle tyden hebben hun Vaders naam
" gevoerd, *loco cognominis*, als andere gemeene Luy-
" den. — uitgezonderd dat de Edelluyden van
" buyten innegekomen *familie* naamen ingebragt heb-
" ben, en eenige zulks op hun eigen hand nagevolgd,
" en nu in eenige possessie daar van zyn.

Vergelijk *le Long*, Beschr. der Reformatie van Amsterd. bladz. 81, 82.

De Friesche Landtaale, welker overeenkomst met de Engelsche algemeen erkend is, schoon ze minder scherp, als deeze word uitgesprooken; heeft, zekerlijk, iet bevalligs, iet, dat welluid, en de flauwe uitspraak ten minsten van het in Friesland gewoon Nederduitsch oneindig te boven gaat. Dat zij geschikt zij, om de verhevenste gedagten in welklinkende maat voor te stellen, zal geen bevoegd oordeelaar over de schoone Digtstukken van Gysbert Japiks *ontkennen. Deeze uitmuntende Man was, in de daad, een der grootste Digters, welke de menschelijke Natuur immer voortbragt. Is nu eene Taal hier vatbaar voor, dan behoeft men niet veel meer voor derzelver uitmuntenheid te pleiten. Het is waarlijk jammer, dat 'er zo weinige zijn, welke zig (schoon anders ook Liefhebbers) over de oorspronkelijke Friesche spraake bekommeren; en dit, daar men weet, hoe groot wel eer de magt, en het gebied der Friesen waare: welke gemeenschap zij met andere volken gehad hebben: hoe hunne taale onverbasterd geblee-*

 ven

ven zij tot in de Sestiende Eeuwe, en dien tijd, toen vreemde Heeren de natie met vreemdelingen vermengden, en in alle openbaare Handelingen eene vreemde Taale invoerden. Men kan niet ontkennen, dat de oude Friesche spraak zedert dien tijd eenige veranderinge hebbe ondergaan. dog het zou de vraag zijn, of zij daar door niet meer beschaafd, en gelenigd zij geworden. De taalkundige ten Kate *zegt (eerste Deel. bl. 49.)* dat zij van toen aan hand over hand af nam. *Het is meer dan vijftig Jaaren geleden, dat* ten Kate *dit schreef: en evenwel is 'er nu nog geen mensch in Friesland, of hij weet, dat bijna alle onze inboorlingen dezelve gemakkelijk spreeken, ten minsten verstaan kunnen; datze, schoon, gelijk alle andere taalen, der veranderinge onderworpen, nogtans de taale der Landaard is, en blijft; dat ze zelf in kleinere steden nog van veele Burgers gebezigd word; dat menze zo ver als 'er Scheepen vaaren door Friesche Schippers bestierd, en met Friesen bemand, hoort spreeken. Het is waar, men gebruiktze niet meer in openlijke bedrijven: —— 'er zijn bastaard-woorden ingesloopen. Maar in de daad veel minder, dan in het Nederduitsch. —— Het is, en blijft eene leevendige, eene rijke Taal. Van dit laatst gezegde kan, in een opzigt, tot een duidelijk blijk verstrekken het Stukje, dat wij thans ge-*

gemeen maaken: waar toe ons eene opregte hoog-agting voor de vaderlandsche taale aanspoorde, op dat wij geheel geen vreemdelingen mogten schijnen in het Land, waarin wij gebooren, opgevoed en bevorderd zijn; oordeelende dat dit (men moge zeggen, wat men wil) waarlijk eene schande zij. Indien dan ons arbeid het Vaderland tot roem gedije, en den Friesen niet onaangenaam zij. indien bij onze Nabuuren eenigermaaten van de rijkheid onzer spraake, en nuttigheid van het onderzoek derzelver overtuige, dan hebben wij wit geschooten. Ieder, die het zo veel waard mogt rekenen, zal bij onderzoek bevinden, dat 'er thans, over het algemeen, maar zeer weinig eigennaamen in zwang gaan. Hoort men dagelijks bijna wel andere, als Albert, Adriaan, Abraham, Adolf, Arnold, Alexander, Antony, Andries; Bernard, Bartolemeus; David, Dirk; Everhard; Frans, Florens; Gerrit, Georg; Hendrik, Herman; Jeroen, Josep, Isak, Ieremias, Johannes, Jakob; Kornelis, Kristiaan, Kristoffel, Karel; Lodewijk, Lambert, Lukas, Leonard; Matthias, Marten; Nikolaas; Paulus, Philip, Pieter; Rutger; Steven, Samuel, Simon, Tomas, Theodorus; Ulrik; Willem; Zacharias? *de meeste van deeze zijn ins-*

gelijks bij de Friesen in gebruik. Wij zullen hier niet herhaalen, het geen wij in de verhandeling, en vervolgens gezegd hebben. Ook maaken de aantekeningen hier en daar bij gevoegd eene voorrede min noodzaakelijk. Dit alleen moet nog gemeld worden: men zal onder de naamen, welke voor egte Friesche opgegeeven worden, ook wel aantreffen, welke in de Gewesten van Oost Vriesland en Groningen nog gebruikelijk zijn: dog wat zijn deeze anders, als gedeelten van het oude Friesland? Wij zouden in het geene van de Dorpen gezegd is, van die Nabuuren ook wel voorbeelden hebben kunnen aanvoeren, dog wilden ons liever binnen het tegenwoordig Friesland bepaalen. Eindelijk, wij hebben ons gevoelen, zo wij niet beter weeten, overal bescheiden opgegeeven; en, daar wij geheel geen voorneemen hadden om iemand te beleedigen, hebben wij alleen getragt onze gedagten waarschijnelijk te maaken, zonder dezelve met eenen gezag voerenden toon aan anderen op te willen dringen. Wij weeten, dat ieder Mensch, op zig zelven, een weezen uitmaakt, aanmerkelijk in allerleije opzigten, zelfs van zijne zoortgelijke, verschillende; en zouden wij hoopen elk eenen te overtuigen? neen! wij zullen zelfs niet kwaad worden, zo men ons tegenspreeke: te meer, daar het zeer mogelijk is, dat wij, in veele opzigten, gedwaald hebben.

VERHANDELING

OVER DE

EIGEN NAAMEN

DER

FRIESEN.

---

§ I.

VAN de vroegſte Eeuwen af, en, zo giſſen vrij ſtaat, zedert het Menſchelijk Geſlagt zijn krooſt door naamen onderſcheidde, was men op die zelve naamen zeer keurig: veeltijds al wierdenze ontleend van ſterkte, moed, dapperheid; dikwijls afgeleid, van een of ander geval, het welk bij de geboorte plaats had, zomtijds ook van bijzondere tekenen, die zig in het teeder Lichaam openbaarden. Ook

gaven veele Ouders, door den naam, welkenze het teder wigt toevoegden, niet zelden hunne tederhartige genegenheid voor het zelve te kennen. Die de Deugd lief hadden, zogten voor den nieuwgeboorenen eene benaaming van deeze of geene edele hoedanigheid afgeleid, bij voorbeeld, van wijsheid, zagtmoedigheid, waarheid, herbergzaamheid, en zo voort. Nijvere Landbouwers koozen 'er eene, welke den benoemden, tot Jaaren van onderſcheid gekomen, ten prikkel kon zijn ter vervulling van de betekenis, en waare noeſtigheid en vlijt.

§ II.

Dat de Volken in het Ooſten deeze gewoonte hebben gehad, zou men uit veele voorbeelden, welke hier van in de Heilige Boeken voor handen zijn, zonder veel moeite kunnen betoogen, dog wijl dit genoeg bekend is, zal het voor ons oogmerk thans voldoen dit ſlegts te hebben herinnerd. †

§ III.

† Zie, bij v. Geneſ. XXV: 25, 26. XXIX: 32 ſeqq. XXX: 6. ſeqq. XXXVIII: 29, 30. XLI: 51, 52.

§ III.

Met zeer veele ſchijnbaare redenen zou men, dunkt ons, ſtaande kunnen houden, dat 'er onder de menſchen nimmer eene rijker', beſchaafder', welluidender' en fraijer' Taal geſproken is, als de Griekſche. Die deezer kundig zijn, en weeten tot welk een toppunt van voortreffelijkheid en rijkheid zij, reeds voor de tijden van Koning Filips, den Macedonier, gebragt geweeſt zij; hoe lang zij, zedert, de algemeene en geliefde taal der beſchaafde Wereld waare; (welke meerderheid haare Dogter, de Romeinſche, haar eerſt in barbaarſche tijden afhandig maakte) zullen, waarſchijnelijk, dit gezegde gereedelijk inſtemmen: En zo iemand hier aan mogt twijffelen, heeft men alleen maar bij de eigene naamen der Grieken ſtil te ſtaan, en derzelver verbaazende menigte van nabij te beſchouwen, om den twijffelaar te overtuigen. Die geene, welke met oplettenheid zig in de oude geſchiedeniſſen hebben geoeffend, kunnen niet onkundig zijn, dat even dit groot getal Griekſche eige naamen een groot gemak verſchaft, en zeer veele zwaarigheden beſpaart in

het verhaal der gebeurteniſſen in Griekenland: daar de gelijkheid der naamen van andere volkeren, ontſtaande uit derzelver ſchaarsheid, ons meermaalen in de grootſte verwerring brengt.

§ IV.

Dit laatſte is, inzonderheid, waar ten opzigte der Romeinen. Want, ſchoon veele hunner vijf, zommige ſes, de meeſte vier, alle drie naamen droegen, was hunne taal egter zeer arm in het verſchaffen, voornaamelijk van Voornaamen, daar evenwel door deeze de menſchen, doorgaans, onderſcheiden worden. Daar bij ſchijnen de Romeinen op hunne naamen in lange zo keurig niet geweeſt te zijn, als de Grieken. De onſterflijke *Kato* ontleende zijnen Stamnaam van het Latijnſche woord, *porcus*, een *varken* betekenende. Gelijkzoortig, en van dezelfde waarde zijn de Roomſche ſtamnaamen *Aſinius*, *Suillius*, en andere.

§ V.

§ V.

Wat de Duitſchen, onze Voorouders, betreft, het komt ons waarſchijnelyk voor, zo, uit het geen wij van hun weeten, voor datze de Chriſtelijke Godsdienſt omhelsden, als uit de overgebleevene Duitſche naamen onder ons, en andere Volken; dat zij grooteren overvloed van eigen' naamen hebben gehad, als de Romeinen, ſchoon hunne Vorſten, dikwerf, met gelijke naamen genoemd zijn geweeſt, zo wel als die van alle andere Volkeren, uit eene gewoonte, welke, zo ooit, voornaamelijk in de laatſte eeuwen heeft ſtand gegreepen, en welke nog, meer en meer, ſchijnt voet te krijgen; waar van de redenen aan kundige niet onbekend zijn. Dus ſtrijd dit niet met de geſtelde overvloed der eigen' naamen bij de Duitſchen, of ook wel andere volken.

§ VI.

Zedert de Chriſtelijke Godsdienſt, allengs veld winnende, allerbitterſt door wreede Gemoeds-geweldenaaren vervolgd, en beſtreeden

wierd, en veele van de getrouwe aankleevers aan die Godsdienst de felste folteringen, en smertelijkste dood niet schroomden boven de afzweering' van hun allerheiligst Geloof te verkiezen: —— zedert men, onder de Christenen, deezer Bloedgetuigen gedagtenis jaarlijks plegtig begon te vieren; zedert is ook de gewoonte ingesloopen om Kinders op zulke feestdagen gebooren, of plegtig ten Doop gehouden, door de hooggeagte naamen van die *heilige Mannen*, of *Vrouwen* van andere te onderscheiden. Eene gewoonte, aan welke het aanwassend Bijgeloof niet weinig kragts bijzettede; nadien men zig voor liet staan, dat zulke kinders, geduurende hun leeven, op eene meer bijzondere bescherming van den Heiligen, naar welken ze genoemd waaren, mogten hoopen.

§ VII.

Naar gelang, dat deeze gewoonte sterk doordrong, ging 'er (en dit kon niet anders zijn) eene groote meenigte van de oudste, en minst gebeezigde eigennaamen, bij alle Christen-volken, verlooren. De naamen dog der Heiligen, eens

eens in de Geslagten ingevoerd, bleeven bestendig in dezelve; terwijl ze ondertusschen, op de plegtige Feestdagen, telkens aan de kinders op nieuws gegeeven wierden. —— Wanneer vervolgens de duistere wolken van onweetenheid voor het gezigt eenes grooten deels van het beschaafd Europe verdweenen, en het Bijgeloof zijn' kragt, hier en elders, verloor, hadden die vreemde naamen, zo bestendig gebeezigd, zo algemeen aangenomen, reeds lang de gedaante van Vaderlandsche gekreegen, en bleeven hier om in gebruik. Waar toe meer dan eene menschelijke zwakheid, of gezetheid (hoe zal ik het noemen?) grootelijks geholpen heeft.

§ VIII.

De afkeer van de Jooden, hoe onbezonnen zomwijlen ook gaande gemaakt, en gevoed, heeft egter nimmer zulk eene kragt op de Christenen gehad, dat zij zig schaamden met hun dezelfde naamen te draagen. In tegendeel heeft men altijd onder deeze eene groote genegenheid bespeurd om de Hebreeuwsche naamen der Aardsvaderen, en beroemde Mannen en

Vrouwen onder de Israëliten, van welke de gewijde boeken gewaagen, aan hunne kinders te geeven: en deeze zugt, aangewakkerd door de hoop, dat zulks eenigen invloed op de zeden der genoemden zal hebben, blijft veele onzer nog bestendig bij.

Dus zien wij, op welke wijze de vreemde naamen onzer taale zijn ingelijfd; en heden nog stand houden.

§ IX.

Onder den verschillenden Nederlandschen Landaard, hebben de Friesen, ten allen tijde, eene groote, en bestendige verkleefdheid aan de oude vaderlijke Wetten, Herkomens, Zeden, Kleedinge en Taale getoond. Vooral hebben zij die zugt laaten blijken in het zorgvuldig bewaaren van de oude en vaderlijke Eigennaamen. Deeze zugt is door die bijgeloovige gewoonte, waar van aanstonds gesproken is, wel eenigszins gedwarsboomd, en beteugeld; maar met dit onderscheid evenwel van andere Volken, dat de Friesen, schoon eenige vreemde, of, zo men wil, *heilige*, naamen aannee-

neemende, op den raad der Geestelijkheid, egter de Vaderlijke naamen met veel oplettenheid bewaarden, en voortplantteden. En, hoewel 'er, door het gemelde bijgeloovig gebruik, eenige Eigennaamen agter den bank geraakten, bleef 'er nogthans eene ongelooffelijke menigte onder hen overig, waar door zij zig allergemakkelijkst, tot op deezen dag, zonder veel omslag, niet alleen van elkanderen, maar ook van andere volken, onderscheiden. Wij kunnen niet nalaaten hier omtrent ons te bedienen van een' aanmerkelijke plaats bij onzen beroemden Geschiedschrijver, OBBE EMMEN, een' man, wiens gezag bij kundigen, met regt, zeer zwaar weegt.

Na eenige aanmerkingen over de Friesche Taale mede gedeeld te hebben, zegt hij vervolgens. „ Ook zijn de Naamen van dit „ Volk volstrekt verschillende van andere „ Volken, en wel zo, dat men door het ken- „ merk, 't welk zij verschaften, eenen egten „ Fries, van eenen nieuweling en onderge- „ stokenen, van ouds, plag te onderschei- „ den. Wie hoorde immer, onder de andere „ Duitschen, van de *Haye's*, *Boye's*, *Obbe's*?

„ —— De *Oede's*, *Fokke's*, *Oekke's*, *Sikke's*,
„ *Sietje's*? —— De *Feye's*, *Piebe's*, *Rimmert's*, *Wiebe's*, *Gerrolt's*, *Ayolt's*, *Dekken's*? —— Van de *Heere's*, *Haaren's*, *Kunne's*, *Okke's*, *Enne's*, *Idsert's*, *Emme's*, *Boele's*: —— de *Onne's*; de *Sierk'en*, *Ieme's*, *Iede's*, *Eade's*, *Hayke's*, *Agge's*, *Siebout's*, *Melle's*? Van de *Tjerk'en*, *Tiede's*, *Pope's*, *Tamme's*, *Tanne's*, *Yke's*, *Wille's*, *Siebe's*, *Romke's*, *Luerd's*, *Amse's*? —— Van de *Binne's*; de *Minne's*, *Folkert's*, *Hikke's*, *Wierd's*? —— Welke alle zeer gemeene Mansnaamen zijn in Friesland.
„ Wie vernam ooit, bij andere, de Vrouwennaamen: *Eatske*, *Teatske*, *Detje*, *Iedtje*, *Frouwkje*, *Murkje*, *Houwkje*, *Luerdtje*, *Sjoertje*, *Wytske*, *Sytske*, *Geeltje*, *Doedtje*, *Tietje*, *Hymkje*, *Hiske*, *Hidtje*, *Hyke*, *Aukje*, *Tetje*, *Eyske*, *Yke*? „ *

Aanmerking.

[Ik heb hier niet bijgevoegd de naamen *Hisa*, *Tiaca*, *Assa*, *Essa*, *Liava*, welke EMMEN

* *Emmius*, *Hist.* *l.* 11. *pag.* 33.

MEN opgeeft, om dat ik mij, in de bepaaling derzelver, niet kon voldoen. Men kan 'er voor in plaats ſtellen de naamen, welke 'er zeker nabij komen: *Hiskje*, of *His*; *Hiltje*; *Taapke*, of *Taayke*, *Atske*, *Elske*; -- Dog *Tiaca* is mogelijk de Vrouwennaam *Teâkje*, van *Teâke*, welke mij egter nog niet is voorgekomen; en dus waarſchijnelijk in onbruik geraakt. *Liava* ſchijnt het Frieſche *Liaeve*. (Lief) te zijn. Anders kan van de Mansnaam *Lieuwe*, ook afgelegd worden *Lieuwkje*. Dog het eerſte komt mij waarſchijnelijker voor. Van *Modera* heb ik niet getwijffeld *Murkje* te maaken; niets dog is gemakkelijker, als deze afleiding; *Modera*, *Moderkje*, *Morkje*, *Murkje*.

Ik denk niet, dat iemand het onzen OBBE kwalijk zal neemen, dat hij, in het Latijn ſchrijvende, deeze naamen eenigszins verboogen heeft, die weet, op welk' eene wijze de beroemde DU THOU, bij wien de Frieſche Hiſtorijſchrijver zo hoog te boek ſtond, met de Franſche, en andere naamen, in zijne, in het Latijn geſchreevene, Geſchiedeniſſen, te werk is gegaan.]

§. X.

§. X.

De armoede der Romeinen, met opzigt tot de Eigennaamen, is, mijns oordeels, de eerste en voornaamste oorzaak geweest, waardoor zij zig genoodzaakt vonden dezelve te verdubbelen, en toenaamen aan te neemen, welke bij de oude Grieken geheel onbekend waaren. † Naderhand wierd de menigvuldigheid der toenaamen, te Romen, ook door andere beweegredenen veroorzaakt, welke genoeg bekend zijn.

§. XI.

Wanneer, volgens eene voorgaande aanmerking, door het gewoonelijk aanvaarden van de naamen der zogenoemde Bloedgetuigen, het getal der Vaderlandsche naamen dierwijze verminderd was, dat men, wegens de schaarsheid derzelver, zig zeer bezwaarlijk wist te onderscheiden; waar door, vooral in het

† Die, welke EMMEN opgeeft, *in Schediasm. de nominibus familiarum Nobilium, & prae reliquis celebrium in Frisia*, zijn eigenlijk niet zodanige.

het verklaaren van Uiterste Willen, en toewijzen van erffenissen, zig straks verdrietige, en dikwijls onoverwinnelijke zwaarigheden openbaarden. —— Toen eindelijk heeft het gebruik van Toenaamen onder ons een aanvang genomen, en is, in vervolg van tijd, bijna algemeen geworden, dewijl men zag, dat de gemelde zwaarigheden, op deeze wijze, meerendeels, het best uit den weg konden geruimd worden.

Aanmerking.

[Een toenaam heet bij ons gemeenlijk *een Van.* De reden hier van is, dat dit woordtje, in het begin, door de Edelluiden, en Aanzienelijke tusschen den naam en toenaam geplaatst wierd; welke toenaam, doorgaans, een Landschap, Stad, Dorp, Kasteel of Heerlijkheid aantoonde, welke onder het gebied van zulk een Heer stond. Nog hedendaags denken zommige, dat het gebruik van dit woordtje niet, dan aan Voorname en Welgeboorene, toekomt.]

§ XII.

§ XII.

Nu zal elk ligtelijk toeſtemmen, dat in die ſtreeken, waar het bewuſt bijgeloovig gebruik ſterk doordrong, en eene algemeene ſchaarsheid van naamen baarde, de Toenaamen ook algemeen, en in de Steden, en ten platten lande, noodzaakelijk wierden, en hier door, ongemerkt, in gebruik raakten. —— Deeze uitwerking nu beſpeurd men in alle onze Veréénigde Geweſten, waar ook zelfs de anders eenvoudige Boer veelal van een' toenaam voorzien is,

§ XIII.

Gansch anders is het met deeze zaak in Friesland gelegen. Want, ſchoon in de Steden, vooral in de HooftStad, de meeſte Burgers zig van Toe- of Geſlagtnaamen voorzagen, was men op het Land, onder de Huisluiden, altijd van deeze nieuwigheid afkeerig. In de ſteden, vooral daar de Koophandel bloeide, zetteden zig, nu en dan, vreemde Inwooners neder, welke reeds Geſlagtnaamen had-

hadden aangenomen. —— De Handel verschafte Rijkdommen, welke, gevolgd van Weelde, Pragt en Hoogmoed, de oude eenvoudigheid ras deeden verdwijnen. —— De inwooners der Friesche Steden kreegen smaak in den langen en weitschen klank der Toenaamen. Men veranderde 's Vaders naam in een *Van*, en gaf 'er eene Friesche a), Griekſche b) of Latijnſche c) uitgang aan. —— Ande-

a.) Op deeze wijze gingen de voornaamste Friesche Heeren al vroeg te werk, en dus zijn gebooren deeze geslagtnaamen, welke wij hier, als eene proeve, opgeeven. Ze zijn door onze aanzienlijkste Huizen aangenoomen: van *Haring*, *Harings*, *Harinxma*. van *Sikke*, *Sikkes*, *Sixma*. van *Oene*, *Unia*. van *Joecke*, *Juckema*. van *Ruurd*, *Roorda*. van *Gosling*, *Goslinga*. van *Eyse*, *Eysinga*. van *Heere*, *Heeringa*. van *Lyckle*, *Lycklama*. van *Ids*, *Idsinga*. van *Schelte*, *Scheltinga*. van *Sake*, *Sakema*. van *Hidde*, *Hiddema*.

Het kan niet in weinige woorden gezegd worden, hoe zeer men deeze Lijst zoude kunnen vermeerderen. Dit zal beneden, in eene afzonderlijke bijlage, geschieden.

b.) Van dit zoort zijn de geslagtnaamen: *Nollides*, d. i. *Arnoldus-zoon*; *Phocilides*, *Foekes*, of *Fokkes-zoon*; *Hayonides*, *Hermannides*, *Mensonides*, *Oneides*. van *Haye*, *Herman*, *Minse*, *Oene*. enz.

c.) Naar de Griekſche wijze, met eene Latijnsche bui-

dere, zonder zig met den Vaderlijken naam te bekommeren d), leiden den Geslagtnaam af van hun beroep of handteering e). Zomtijds volgde men ook, in het ontwerpen van Toenaamen, het voorbeeld der Nabuuren, door ze van Steden, Dorpen, of allerhande voorkomende dingen af te leiden f). —— In de Frie-

buiging, zijn, bij voorbeeld, gemaakt de Toenaamen; *Tiallingi*, *Nicolai*, *Ypei*, *Idsardi*, *Meinardi*, *Ruardi*, *Regneri*, *Wibrandi*, *Gabini*, *Renici*, *Rudolphi*, *Abrahami*, *Wigeri*. Welke behooren tot de Eigennaamen: *Tjalling*, *Niklaas*, *Ype*, *Idsert*, *Meindert*, *Ruurd*, *Reinder*, *Wybren*; *Gabe*, *Rienk*, *Roelof*, *Abraham*, *Wyger*. Zoortgelijke vind men bij de Duitschen.

d.) De allergemakkelijkste wijze, om van 's Vaders naam een Geslagtnaam te maaken, was, 'er enkel een *n* bij te doen. Dus zijn van *Boele*, *Teye*, *Fokke*, *Sippe*, *Feyke*; *Boelens*, *Teyens*, *Fokkens*, *Sippens*, *Feykens*.

e.) Dus noemde zig een Bakker, *Baksma*; een Slager, *Bylsma*, of *Schraagsma*; een Timmerman, *Latsma*, of *Schaafsma*; een Mandemaaker, *Tiensma*. een Bleeker *Ootsinga*. Hiertoe behooren nog *Smedema*, *Hoornsma*, *Rotsma*, *Hammersma*, *Draadsma*, *Raimkama* en eene menigte andere. Niemand denke, dat dit verdigte Toenaamen zijn.

f.) Van deeze is het bijna overtollig voorbeelden op te geeven. Zie hier eenige, welke tot dit zoort behooren: *Ylst*, *van Sloten*, *van Stavoren*, *van Hinlopen*, *van Wy-*

Friesche Dorpen, daartegen, bespeurde men altijd eenen ingewortelden afkeer van deezen weitschen en vreemden klank. Zelfs in onzen tijd durven het, onder de Landluiden, nog maar weinige waagen, om, ten kosten van, bij alle voorkomende gelegenheden, hier over beschimpt te worden, de Groote, en Stedelingen in dit opzigt na te aapen. Ook zal hij, die een' toenaam onder hen heeft aangenoomen, daarom niet te minder onder zijne bekenden, met agterlaating des *Vans*, bij zijnen gemeenen naam genoemd, en aangesprooken worden, schoon hij hen ook in Rijkdommen, Jaaren, Gezag, of anderszins overtreffe.

§ XIV.

Er moet dan eene groote overvloed van Eigennaamen bij de Friesche Dorpelingen, ten

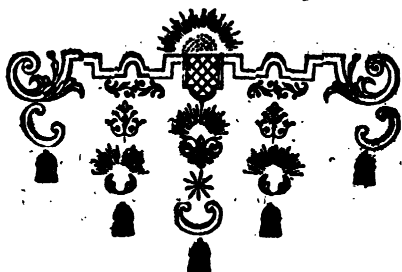
Wykel; van Oostrum, van Marrum, van Arum, van Achlum. of, op eene andere wijze: *Holwerda, Marnstra, Jouwersma, Ferwerda, Salverda, Sysverda.* —— van voorkomende dingen zijn afgeleid de naamen, bij voorbeeld: *Dykstra, Miedema, Feenstra, Eydsma.*

platten Lande, gevonden worden; anderszins zouden zij zig, hoe vasthoudende ook aan de Vaderlijke zeden, en gewoonten, ten hunnen ondank, genoodzaakt vinden, om verwarring voor te komen, zig door Toenaamen te onderscheiden. In plaats, dat zij nu, geheel naar de wijze der Grieken, hunne kinderen maar eenen naam geeven, bij welken naderhand alleen maar, onderscheidshalven, de naam des Vaders gevoegd word: zonder dat dit meer verwarring veroorzaakt, als men bespeurd in landen of steden, daar meest alle menschen Toenaamen draagen.

§ XV.

Dat 'er nu waarlijk zulk eene, in de daad verbaazende, en bijna ongelooffelijke menigte van Eigennaamen nog, heden ten dage, onder de Friesen in zwang gaan, en gebruikt worden, zullen de honderden derzelver, welke wij ten zekersten weeten, dat nog niet verouderd zijn, en hier agter volgen, overvloedig bewijzen. Men gaa nu eens bij onze nabuuren, welke zig, grootendeels, armelijk met

met een niet groot getal vreemde, en nog weiniger Vaderlandsche Naamen behelpen. Laaten die zelve Nabuuren nu aanmerkingen maaken: *dat de Friesen zulke wonderlijke naamen hebben.* Het zijn de naamen, welke hunne Voorvaders reeds voor Duijzend Jaaren droegen! —— Is het eene eer, wanneer men zeggen kan, dat wij eene zeer rijke Taale spreeken, het is zeker niet minder eene eer, dat men in zijne Taale zulk een aantal van egte Eigennaamen heeft, waar bij geen ander volk kan haalen.

I

OBBE EMMENS

KORT BERIGT

WEGENS DE NAAMEN DER EDELE

EN

AANZIENELIJKE GESLAGTEN

IN

FRIESLAND. †

HET was van ouds bij veele Volken eene gewoonte, dat, niet alléén Mannen van geringere geboorte, maar ook Zij, welke uit de beroemdste Huizen hun-

† Wij hebben dit Kort Berigt van Emmen; het welk onze gedachten grootelijks bevestigd, zo aanmerkelijk gevonden, dat wij het, uit het Latijn, meenden te moeten vertaalen. Dog in de vertaaling hebbenwe zomtijds iets, het geen ons minder dienstig scheen, uitgelaaten, zomtijds ook het oorspronglijke een weinig verkort; zonder dat wij gelooven hier meê schade aan den Nederduitschen Leezer gedaan te hebben. Het stukje zelf is geplaatst voor des Schrijvers Friesche Geschiedenissen, in Folio.

hunne Afkomst rekenden, bij geenen anderen Toenaam bekend waren, als dien, welken zij verkreegen door de naamen hunner Vaderen bij de hunne te voegen. —— Dus noemden zij zig zelven, dus wierdenze ook van andere genoemd. —— Om nu niet te spreeken van de Hebreen, onder welke Vorsten en Koningen dus te werk gingen; omtrent de Lijdiers en Persiaanen is dit stuk duidelijk uit het geen Herodoot, en andere oude Schrijvers ons berigten. —— Cyrus wilde, dat zijne Grafstéé dit opschrift droege. IK BEN CYRUS, DE ZOON VAN CAMBYSES. en op het ridderlijk standbeeld, het welk Darius, bij zijne komst tot den troon, tot een gedenkteeken deezer gebeurtenis oprigtte, las men deeze woorden: DARIUS, DE ZOON VAN HISTASPES, IS, ZO DOOR DEN MOED VAN ZYN PAARD, ALS DE TROUW VAN ZYNEN STALMEESTER OEBARES, OP DEN PERSIAANSCHEN TROON VERHEEVEN. —— Aangaande de Grieken is de Zaak overbekend. —— Zelf zijn ook de Romeinen deezer gewoonte eenigszins nabij gekomen, hoewel ze de naamen der stammen, en Geslagten, en daarboven het woord *filius* (Zoon) 'er bij voegden. —— Gansch anders gingen, bijna van de vroegste tijden af, de meeste der oude Duitsche Volken te werk. —— Want de Koningen onder hen, en grootere Vorsten, als doorlugtig en bekend genoeg door zig zelve, wilden geenen anderen, dan hunnen eigenen en eenvoudigen naam draagen, en namen hier-

om nog den Vaderlijken, nog een' Geslagtnaam aan. Maar de overige Adel heeft, inzonderheid zedert vijf of seshondert Jaaren, de Geslagtnaamen gretiglijk aangenoomen, en agter de eigen-naamen gevoegd. Dit nu geschiedde niet alleen, op dat elk, op deeze wijze, dies te naukeuriger betekend, en van andere, welke denzelven naam droegen, mogt onderscheiden worden, maar ook, op dat men van zijne hooge Geboorte eenigen zwier en luister verkreege. Voornaamelijk heeft deeze smaak veld gewonnen in de laatste Jaaren, wanneer de Eerzugt is toegenomen, en men op zijne hooge afkomst een hoog hart begon te draagen. Verders is dit gebruik van den Adel ook, allengs, tot de overige Ingezeetene doorgedrongen, bijzonder in de grootere en kleinere Steden. Men nam doorgaans een' geslagtnaam aan afgeleid of van de plaats, aan welke het Hoofd van dit of dat Geslagt zijnen oorsprong verschuldigd was; of van zekere aanmerkenswaardige gebeurtenis; of van eene of andere zaak, welke den Stamheer eenen toenaam, en roem verworven had: zomtijds ook van het bezit van een Kasteel, Burgt, Heerlijkheid, Landgoed of iets diergelijks. Onze Voorvaders, de Friesen, edel zo wel als onedel, volgden, voor eenige eeuwen, in dit opzigt, de gewoonte der Grieken. Want, in plaats van eenen Toenaam, zetteden zij bij hunne naamen die van hunne Vaderen; welk gebruik ook bij de meeste Noordsche Volken, inzonderheid de Zweeden, bespeurd word. Want onder deeze gaan de mag-

tigste

digste Heeren, en voornaamste Adel op de gemelde wijze te werk; zo nogtans, dat bij 's Vaders naam, in den Teeler (of Genitivus) gezet, doorgaans gevoegd werde het woord *Son*. bij voorbeeld *Gustaff Erikson*, waar van *Sleidanus* in het Latijn maakte *Gustavus Erixonius*. Zomwijlen handelden de Friesche Adel, en het Volk hier in ook op een' en dezelfde wijze. Dus vind men geboekt de naamen van Focke Uken soen / Uke vnd Ude Focken soens. Edzardt Ennen soen / Enno Edzardts soen / Enno Haitets soen. Sibet Eden soen / en meer andere. Doorgaans evenwel wierd het woord *zoon* agtergelaaten, en men zettede alleen maar 's Vaders naam in den Teeler, welke tweede naamval, in het Friesch, uitging op *a*: en wel op verschillende manieren, als in *ga*, *ma*, *na*, *da*, *ta*, *la*, *ia*. Waar van de voorbeelden deeze zijn. *Okke Kenesna*, of *Keensena*. *Kene Keensena*. *Folckmar Allena*. *Wiard*, en *Louwerd Wiardisna*. *Ede Wymkena*. *Maurits Kankena*. *Enne Edzardsna*. *Enne Haitetsna*. *Fokke Ukena*, of *Ukama*. *Hidde Ewesma*. *Omke Snelgersna*. *Haye Wybema*. *Haye Ompteda*. *Gise Aukama*. *Bokke Dodinga*. *Renic Bokkama*. *Kampe Gaykema*. *Harke Sikkama*. *Hedde Altama*. *Nitard Tiebbesina*. *Ritske Haykema*. *Hemke Helmersma*. *Poppe Enema*. *Retse Wyddesma*. *Mense Heerema*. *Tiabke Dyudesma*. *Ige Gelema*. *Janke Douwema*. *Heere Onema*. *Poppe Feddema*. *Wybe Bottinga*. *Foppe Bottinga*. *Foppe Tiarda*. *Gosse Okkinga*. *Siurd Hummema*. *Juke Alema*. *Hepke Edama*. *Haring Harinxma*. *Agge*

Harinxma. Wilke Onnama. Ripperd Ripperda. Fokke Ripperda. Hidde Tadinga. Sikke Feitſma. Wilke Ruerda. Sye Siardſma. Sikke Mellema. Juw Juwinga. Alle welke geſlagtnaamen niet anders zijn als de Vaderlijke Eigennaamen, in den tweeden naamval: waar van de noemer (nominativus) ons opleverd de naamen *Kene*, *Alle*, *Wiard*, *Wymke*, *Kanke*, *Edzard*, *Haitet*, *Uke*, *Ewe*, *Snelger*, *Wibe*, *Omptet*, *Auke*, *Duede*, *Bokke*, *Gayke*, *Sikke*, *Atte*, *Tiebbe*, *Hayke*, *Helmer*, *Ene*, *Wydſe*, *Heere*, *Dyud*, *Gale*, *Douwe*, *Oene*, *Fedde*, *Botte*, *Tiard*, *Okke*, *Homme*, *Ale*, *Ede*, *Haring*, *Onne*, *Rippert*, *Tade*, *Feite*, *Ruerd*, *Siard*, *Melle*; welke alle bij onzen Landaard, zo wel onder de Edele, als gemeene, en voormaals, en tegenwoordig, dagelijks gebruikt worden. In vervolg van tijd wierden deeze tweede Naamvallen, of Teelers, de Geſlagtnaamen van aanzienelijke Huizen, zo ze naamelijk gedraagen wierden door Mannen, welke in Deugd, Rijkdommen, of uitgevoerde daaden uitmunteden. Gelijk nu deeze Teelers in de Taal' van elkander verſchilden, zo verſchilden ook zomtijds de eigennaamen, welke daar van waren afgeleid. Dit kan door voorbeelden beweezen worden. van *Juw* komt *Juwinga*, en *Juwesma*. van *Wymke*, *Wymkama*, en *Wymkena*. van *Edzard*, of *Idſard*, *Edſarsna*, en *Idſarda*. van *Uke*, *Ukema*, en *Ukama*. van *Gayke*, *Gaykama*, en *Gaykinga*, van *Sikke*, *Sikkama*, en *Sikkinga*. van *Okke*, *Okkama* en *Okkinga*. van *Heere*, *Herema*, en *Heringa*,

van

van *Douwe*, *Douwema*, en *Douwena.* van *Botte*, *Bottinga*, en *Botnia.* —— Voor het overige, het geen ik gezegd heb van de Geslagtnaamen der aanzienlijke Huizen, dat zelve moet men, ongetwijffeld, ook zeggen van de meeste andere, welke nog van deeze of geene plaats, nog van eenig aanmerkelijk geval herkomstig zijn. Dus zijn van geduurig voorkomende Friesche Mansnaamen, ook nog deeze naamen der Geslagten: van *Ise Isinga.* van *Manne Manninga.* van *Beene Beeninga.* van *Adde Addinga.* van *Tamme Tamminga.* —— van *Houwe*, of *Houwer*, *Houwerda.* van *Gokke*, of *Gouke*, *Gokkinga.* van *Benne Benninga.* —— van *Huge Huginga.* van *Wicher Wicheringa.* van *Eitse Eitsinga.* van *Hotte Hottinga.* van *Mekke Mekkema.* van *Oene Unia.* van *Hanne Hannya.* van *Rovert Roorda.* van *Syart Syarda*, en *Syardama.* van *Ewe*, en *Ewe*, *Edinga*, en *Ewinga.* van *Rewe Rewinga.* —— van *Schulte Schultinga.* van *Hune Huninga.* van *Ryke Rikena.* —— †

† Het geen EMMEN van den verschillenden uitgang des Teelers opgeeft, en op deeze zijne stelling verder bouwd, schijnt ons met eene gezonde Taalkunde niet zeer te strooken. In welke taal dog vind men zulk eene verbaazende verscheidenheid van eenen en den zelfden Naamval? Wij houden alle die Woorddeeltjes *ga*, *ma*, *na*, *da*, *ta*, *la*, *ia*, voor verschillende Friesche uitgangen der Geslagtnaamen, geschikt, om dezelve, zo wel onderling, als van de Eigennaamen te onderscheiden, en er de gedaante van geslagtnaamen aan te geeven. Vergelijk onze verhandeling. §. XIII. not. a.

II

LIJST VAN EIGENNAAMEN

DER

F R I E S E N.

volgens de opgaave van

HUNDIUS, BIJ LEIBNITZ,

Collectan. Etym. p. 235.

Abbo, Acro, Ado, AEpko, Aggo, Aico, Ailko, Alco, Allo, Amco, Amſo, Apco, Asco, Aſſigo, Auco.

Bebbo, Beno, Bento, Betto, Bocco, Bolo, Boſſo, Botto, Bouwo, Boyo, Bredo, Bruno, Buco, Buto, Butto.

Cammo, Campo.

Daco, Deuvo, Dido, Diudo, Diurdeco, Dodo, Dodeko, Douvo, Douwo, Dowo.

Ebo, Ebbo, Eco, Edo, Eddo, Eggo, Eilco, Eiſo, Elbo, Eliko, Eltco, Emo, Emco, Eno, Enno, Epo, Eppo, Euvo, Ewo.

Falco

Falco, Feddo, Feddeko, Feico, Fejo, Feyo, Focco, Foppo, Friſo, Fruto.

Gaico, Gailo, Galo, Gaſſo, Gatto, Geerco, Gerco, Gerrico, Gruno.

Habbo, Hajo, Haico, Haro, Harco, Hazo, Hedo, Heddo, Hemco, Hemmo, Hepko, Heſſo, Hetto, Hewo, Heyo, Hicco, Hiddo, Hille, Hiro, Humco, Hommo, Hompo, Hotto, Hoyo, Hugo, Hummo, Huno.

Jacbo, Janco, Ico, Idſo, Jelco, Jemmo, Jeppo, Igo, Ilico, Imelo, Ino, Juco, Jutho, Juvo, Iuwo, Izo.

Kempo, Keno.

Leo, Lubdo, Ludeco, Lutto.

Manno, Meco, Mello, Menno, Mento, Meyo.

Nomo, Nono,

Occalo, Occo, Odo, Offo, Omko, Ommo, Onneco, Onno, Otto, Ouwo.

Pibo, Popko, Poppo.

Quino.

Remco, Renico, Retſeco, Retto, Rewo, Riko.

Saco, Scelto, Sceltko, Scotto, Sculto, Sibo, Sicco, Sippo, Siſo, Sittico, Siveko, Syo, Syzo.

Tako, Tammo, Tanno, Tearcho, Tedo, Teto, Thezo, Thyo, Tiabco, Tiacco, Tido, Tiebco.

Ubbo, Uco, Udo, Uffo, Unico, Upko.

Vitho.

Wabbo, Waltco, Waltzo, Weno, Wibo, Wilko,

Wille

Willo, Winsco, Witio, Webbo. Wopko, Wynko, Wyntio.

VROUWENNAAMEN.

Adda, Almeda, Amka.
Bawa, Bindelefa.
Diudleta, Doda.
Elborga, Effa, Etta.
Foelqua, Foffa, Frowa, Fya.
Gela.
Heba, Hebrigis, Hilleda, Hima, Hiffa, Hyca.
Juefa.
Kemolda.
Occa.
Reinolda.
Tetta, Theda, Tiadera.
Ulsca, Wiska, Wopka.

III
LIJST
VAN EIGENNAAMEN,
WELKE DE
FRIESEN
MET ANDERE GEMEEN HEBBEN.†

A.

Abel.
Abraham.
Adam.
Adriaan. g. Ariaan, Arjen.
Albert.
Allardus, g. Allert.
H. Agatha, g. Aagtje.
H. Agnes, g. Agniet, Angniet, Angnietje.
Adriana, g. Arjaantje.
H. Anna, g. Antje, Anke.
Antonia, g. Teuntje.

H. Am-

† Deeze Naamlijst word geenszins opgegeeven als eene volledige verzameling, maar behelst alleen de meest gebruikelijke oude Duitsche en vreemde naamen, welke der Taale zijn ingelijfd. De bijgevoegde letter H betekend den oorsprong van naamen der Heiligen; daar de letter g de *gewoonlijke* uitspraak aanduid.

H. Ambrosius.
H. Andreas, g. Andries, Anders.
H. Antonius, g. Antony, Teunis.
Arent.
H. Augustinus.

H. Apollonia, g. Pleuntje.

B.

H. Balthasar.
Barend, g. Beern.
H. Bartholomæus, g. Meewis.
H. Benedictus.
Benjamin.
H. Bernardus.
H. Bonifacius.
Boudewyn.

H. Barbara, g. Berber.
Bartha, g. Bartje.
Beatrix.
H. Brigitta, g. Bregt, Bregtje.

C.

H. Casper, g. Kasper.
H. Claas, Claus. zie Nic.
H. Cornelis, g. Knillis.
Christiaan, g. Krist.
H. Christophorus, g. Christoffel, Stoffel.

H. Catharina, g. Katryn, Kaatje, Tryntje.
Clasina, g. Klaaske. behoort tot N.
Cornelia, g. Knilliske.
Christina, g. Styntje.

D. Da

D.

Daniel.
David.
Diederik, Dirk, Durk.
Didmar, en Dithmar.
H. Dominicus.

Dirkje.
H. Dorothea, g. Doortje, Doorke.

E.

Edfard, Edfert, Idfert.
Eduard, Edwert, Evert.
Egbert, g. Eibert.
Engbert, g. Eingbert.
Ernestus, g. Ernst, Eernst.
Everhard, g. Evert.

H. Elisabeth, g. Lysbet, Lys, Lyske.
Evertje.

F.

Floris.
H. Franciscus, g. Frans.
Frank.
Frederyk, g. Freerk.

Francyntje.
Freerkje, Freerke.

G.

H. Gabriel.

Georg.

Georg, g. Jurjen.
Gerardus, g. Gerrit, Geert.
Gerbrandus, g. Gerben.
Gerlof, g. Gellof, Gellif, Gelf.
Gerrold.
H. Gillis, g. Jillis, Jielis.
Godefridus, g. Govert.
Gysbert. (Gisebertus.)

Jurriaantje.
Gerritje, Gertje.
Gerbentje.
Gelfke.
H. Gertruda, g. Geertruy, Truyke.
Govertje.
Gysbertje.

H.

Hans.
Hartman.
Hector.
Hendrik, en Hein.
Herman, g. Harmen.
H. Hillebrand, g. Brandt.
Hugo. g. Huige.
H. Huibert. (Hubertus.)

Hanske.
Hendrikje.
Harmke, Harmkje.

I.

H. Jacob, g. Japik.
Jasper.
Joachim, g. Jôchim.

Japikje.

Job,

	Job, g. Jop.	
H.	Johannes, g. Jan.	Jantje, Janneke, of Jantsen.
	Jonas.	
H.	Joris.	
H.	Joseph.	Judik.
	Isak.	

K.

	Karst.	Karstje.
	Koenraad, g. Koen.	Koentje.
	Koert, *ook* Coert.	
	Kryn.	

L.

H.	Lambertus, g. Lammert.	Lammertje.
H.	Laurentius, g. Lourens, Louw.	
	Leonardus, g. Leendert.	Leendertje, Leentje.
	Lubbert.	
H.	Lucas.	H. Lucia, Lucyke, Lucke.
H.	Ludgerus, g. Ludger.	
	Ludolphus. g. Lulof.	

M.

H. Marcus, g. Markes.
H. Martinus, g. Marten.
H. Matthæus, g. Matthys, Thys, Teewis.
Meinardus, g. Meinert, Meindert.
Melis.
Mennout.
H. Michael, g. Mechiel.

H. Magdalena, g. Leentje.
H. Margareta, g. Margriet, Grietje. Margje.
H. Maria, g. Maryke, Maayke.
H. Martha, g. Martje.

N.

H. Nathanael.
H. Nicolaus. g. Klaas.

Klaaske.

O.

H. Odulph, g. Olof, Olf.
Olphert.
Otto, g. Otte.

Ottje.

H. Paulus.
H. Philippus. g. Filip, Flip.

Philippyntje.

H. Pe-

H.	Petrus, g. Pieter.	Petronella. g. Neeltie,
	Pilgrom.	*ook* Pietertje, Pietje.

R.

	Regnerus, Reinder.	
	Reinout, Reint, Rein.	Reinske.
	Renik, g. Rienk.	Rienkje.
	Rippert.	
	Ritſert.	
	Robbert.	
	Rombert, g. Rommert.	Rommertje.
	Rudolphus, g. Roelof.	Roeltje.
	Rutger. Roel	

S.

	Samuel.	
H.	Sebaſtiaan, Baſtiaan.	
	Sibrand, g. Sybren.	Sybrigje.
	Sibout.	
	Sigebert, g. Sievert.	Sievertje.
H.	Simon *of* Simeon. g. Symen.	Symkje.
H.	Stephanus, g. Steven, Steffen.	H. Suſanna, g. Sanne.

T.

H. Tobias.
H. Thomas, g. Tomes.
Tymon, g. Tymen.

U.

Ulrik. Ulrick.
Unico, Unike.
H. Urbanus, g. Urbaan. H. Ursula, g. Ursel.

W.

Warner, Warnar.
Wessel.
Wigbert.
Wilbert.
Willem. Willemyntje,
Wouter. Willemke.
Wybrand, g. Wybren.
Wynand.
Wynout.

Y.

Ysbrand, g. Brandt.

Z.

Zacharias.

IV

GROOTE LIJST,

ZO VAN OUDE, ALS HEDENDAAGSCHE

FRIESCHE

MANS- EN VROUWEN-

NAAMEN. *

A.

Aan. *ook*, Aane, Aanr.
Aarn.

Aafke.

* De oude, en thans min gebezigd wordende naamen, welke met eene *cursieve*, of loopende, Letter door den Druk zijn onderscheiden, komen voor bij *Emmen*, *Winsemius*, *Schotanus*, *Gabbema*, *Gysbert Japiks* en andere.

De overige, en hedendaags gebruikelijke, zijn ons, bij eene langduurige verzameling, van tijd tot tijd voorgekomen.

Welke verbaazende menigte de Leezer hier ook voor oogen hebbe, gelooven wij egter, dat 'er nog veele onzer oplettenheid ontsnapt zijn.

Aart.
Abe.
Abbe.
Abele.
Ade.
Adde.
Age.
Agge.
Ale.
Alef. *ook*, Alof.
Alger.
Alle.
Alte, *Alteke*, *Altet.*
Andele, *Andelof*, *Anlof.*
Amke.
Anjes, Arnjes, (Annius)
Anne.
Anſche, Anske.
* Aploon.
Aris, Arys.
Arp.
Arſſe.

Aaltje.

Men dient op te merken, dat in de meeſte Vrouwennaamen eene zamentrekking plaats heeft. *Aafke* wierd, bij ouds, uitgeſproken *Aveke*, en is de vrouwennaam van *Abe.* van *Ale*, *Alke*, kwam eindelijk de laatere uitſpraak *Aaltje.* Het zal gemakkelijk zijn hierna over de andere te oordeelen.

Aatje.
Aatske.
Ade. Adje.
Ake.
Akke.
Anskje, Ansk. †

* Het is niet onwaarſchijnelijk, dat deeze de mansnaam *Apollonius* zij, door benoeming, of naarnoeminge, afgeleid van den naam der Heilige *Apollonia.*

† De Vrouwennaamen wierden bij ouds algemeen, en nu nog,

Asse.	
Ate.	
Atte.	Atje.
Atse.	Atske.
Auke.	Aukje, Auk.
Aye.	Aye.
Ayke.	
Aylke.	*Ayle*, (Aylia.)
Ayold.	
Ayse.	
Aytse.	

B.

Baard, Baart, Beert.	Baardje, Bartje, Beertje.
Babe.	
Baling.	
Balle.	
Balling.	
Banne.	
Bartele, Bartle.	
Bauke.	Baukje, Bauk.
Baye.	Bayke.
Beene.	Beefke.

Benke

nog in den gemeenzaamen ommegang, in één lettergreep uitgesproken. bij voorbeeld: *Ansk*, *Auk*, *Bauk*, *Bieuwk*, *Doed*, *Els*, *Frouwk*, Goyk, *Houk*, *Jiesk*, *Lolk*, *Rixt*, *Sypk*, [illegible], *Tjesk*, *Wypk*, *Ynsk.*

Benke.	
Benne.	
Bente.	*Bentje. Bent.*
Berke.	Betske.
Beye.	Beitske, Beits.
Beynte.	
Binne.	Bieuwkje, Bieuwk.
Binnert.	Bintske, Bints.
Bode.	
Boele.	Boeltje.
Boete.	
Bokke.	Bokje.
Bole.	
Bolte.	
Bonge.	
Bonne.	
Bonte.	
Boote.	Bootje.
Borgert.	
Borrit, Borrith.	
Botte.	Botje.
Bouwe, *Buwe.*	Bouwkje, Bouk.
Boye.	
Boyke.	
Broer.	
Bronger.	
Brugt, Brucht.	
Bruerik.	

Brum.

Brum.
Bruyn.
Buche.
Burde.

D.

Daam.
Damt.
Daytje.
Dedde. — Dedke.
Dekken, *Deken*, *Deke*.
Dette. — Dettje.
Deytse.
Djoerd. — Dieuwke, Dieuwk.
Djurre.
Doede, *Dode*, *Dote*. — Doedke, Doetje, Doed.
Doeke. — Doekje.
Doekele. — Doekeltje.
Dokke.
Douwe. — Douwtje.
Doye.
Doyke.
Doytje.
Doytse. — Doytske.
Driese.
Dye.
Dyud.

E.

Eâbe.	Eâbke, Eâpke.
Eâble.	Eâbel, Eâbele, Eàbeltje.
Eâde.	
Eâdje.	
Eâke, (Ekke.)	Eâkje.
Eâlse.	
Eâmke.	
Eâsge.	
Eâsse.	
Eâte.	Eâtske.
Ede.	
Edger.	
Eelke.	Eelkje.
Eeltje.	
Eene.	Eentje.
Eentje.	
Eere.	
Eerde.	
Eeuwe. *Ewe.*	Eefke.
Eeuwke.	
Egge.	
Egger.	
Eile.	Eile.
Eilert.	
Eilke.	Ekje.
Eke.	Elske.

Ekke.

Ekke.
Elder.
Elger.
Eling.
Eme.
Eemke.
Emke. †
Eilert.
Ene.
Enne.
Engel.
Ente.
Epe.
Eppe.
Ererth.
Esger.
Eske.
Ette.
Etje.
Eyold.
Eyſe.
Eyte.
Eytſe.

† Het ſchijnt ons toe, dat men alle zulke naamen, als b. v. *Eemke, Emke, Doytje; Eelke, Eeltje, Eentje, Eeuwke, Eilke, Etje.* enz. te houden hebbe, voor *formae diminutivae*, of een zoort van verkleinde naamen, van *Eme, Doye, Eele, Eene, Eeuwe, Eile, Ette.* . . . . hoedanige men gewoon is, uit vriendelijkheid, aan kinderen te geeven. Het gebruik heeft gewild, dat dit zoort van eigennaamen, ſchoon de kinders mannen wierden, in de Taal ſtand hield.

Engel, Engeltje.

Erkje. (Ericia.)

F.

Febbe.
Fedde.

Fedtje.
Fekje.

Feddrik

Feddrik.	Fetgje.
Feer.	
Fekke.	
Fetje.	
Fetse.	
Fette.	
Feye.	
Feyke.	Feykje.
Feyte.	
Feytse.	
Foeke.	Foekje.
Foekele.	*Foelke.*
Foke.	Fokel.
Fokele.	
Fokke.	Fokje.
Fokkle.	Fook.
Folkert.	
Folle.	
Folmar, *Folkmar.*	
Folpert.	
Fonger.	*Fosse.*
Fopke.	
Foppe.	
Former.	Freena.
Forte.	
Foye.	
Franke.	Froukje, Frouk.
Friede.	Fryke.
	Fritte.

Fritte.	Fytje. Fy.

G.

Gabe.	
Gabbe.	Gaapke.
Galke.	
Galtje.	
Gatje.	
Gatſe.	Gatske, Gaatske.
Gauke.	
Gauwe.	
Gayke.	Gaykje.
Gaytſe.	Gaytske.
Geâle. *Gale.*	Geâltje, Geeltje.
Gedſer.	Geeske.
Gemme.	Geiske.
Gepke.	Gepk. Gepkje.
Gerke. Gerk.	Gerkje.
Giolt. *Gialt.*	
Giſe.	
Goerd.	
Goffe.	
Gokke.	
Gootje.	
Goſſe.	
Gosling. *Goslik.* *Goslig.*	*Giſla.* (Giſela.)
Gotſe.	

Gouke.

Gouke. Goukje.
Goye. Goytske.
Goytje.
Goytse.
Grate. *Greâtske.*
Greeld, *Graald*, *Greold.* Gyeke.
Greuld.
Gribbert.

H.

Haane. Haakje.
Haantje.
Haare, Haaren, *Haarent.*
Halbe, *Halbet.*
Hanke.
Hanne.
Haring. Harinkje.
Harke, *Herke.* Harkje.
Hart. Hartje.
Hatte. Hatje.
Hattum.
Hauke. Hauk, Haukje.
Haye.
Hayke. Haykje.
Hayte, *Haytet.*
Haytse. Haytske.
Heâbele. Heebele.

Hebbe.
Hebbele. Hebbeltje.
Hedde. Hedske.
Hedſe.
Hedſert.
Heere, *Heer.*
Heerke.
Heert.
Helbe. (Jelbe.)
Helke.
Helmer.
Hemke.
Hemme.
Hempke. Hempk. Hiemk.
Henne.
Hente.
Hepke.
Herbrand.
Herne.
Heſſel, Heſling.
Hette. Hetje.
Heyne.
Hibbe.
Hidde. Hitje.
Hiere.
Hilderd. (Jillerd.) Him, *Hime.*
Hille. Hiltje.
Hilme.

Hiltje.	
Hinke.	Hinke.
Hinne.	
Hiske.	His, Hisk, Hiske.
Hiſſe.	
Hobbe.	
Hoeke.	
Hokke.	
Holle, of *Holding.*	
Holke.	Holkje.
Holſt.	
Homke.	
Homme.	Homkje.
Hopper.	
Hotje.	
Hotſe.	Hotske.
Hotte.	
Houke.	Houk, Houkje.
Houwe.	
Houwer.	
Hoyte.	Hoykje.
Hoytge, *Hoytje.*	
Hoytſe.	
Hume, *Humme.*	
Hune.	
Hyle.	
Hylke.	Hylk, Hylkje.

I. Jaan.

I.

Jaan.	Jaantje.
Jaane.	
Jaare.	
Jadde.	Jadske.
Jakkele.	
Janne.	
Janke.	
Jappe.	Japke.
Jarig, Jaring.	Jarigje.
Jaye.	Jayke.
Jaytje.	
Ibele,	Ibeltje.
Ide, *ook* Iede, Yde.	Iedtje, Ied.
Ids.	Idske, Idsk.
Jeb.	Idskje.
Iebe.	
Jeen.	
Iege *ook* Yge.	Ieg.
Iegele, Igle, Ygle.	
Jelbe, *Jelbit*, Jelbout.	
Jelger.	
Jelke.	Jelkje.
Jelle.	Jeltje, Jelt.
Jelmer.	
Jelte.	
Jeltke.	

Jeltse.	
Ieme, *ook* Yme. *Iemet*,	Iemkje, Ymkje, Ymk. Imme.
Iemele	
Jenne.	
Jens.	
Jense.	
Jentje.	
Jeppe.	Jepke.
Jetse.	Jetske. Jets.
Jette.	Jetje.
Jeyp.	Jiesk.
Jildert, Jillert.	Jietske, Jietsk.
Jippe, *Jippert.*	*Jilda.*
Ine.	Jisseltje.
Inne.	
Inte. *Intit.* ook Ynte.	Intske, Yntske, Ynts.
Intje.	
Joeke. *Jukke.*	Joekje, ook Joeke.
Joekele.	
Jolle	
Joltje.	
Jonge.	
Joon.	
Jore.	
Jorre.	
Jorryt.	Jorrytje.
Jotje.	

Jouke.

Jouke.	Joukje. Jouk.
Jouw, *Juw*.	Jouwkje. Jouwk.
Jouwirt.	Jouwerke.
Ipe, *ook*. Ype, Epe.	
Ippe.	
Ipke, Ypke.	
Ise.	

K.

Kampe.	
Kanke.	
Kanter.	
Keeme, *Keme*.	
Keene, *Kene*.	
Kenne.	
Keympe.	Keympke.
Kinge.	
Kinne.	
Kleis.	Kleiske.
Kling.	
Kluurd.	Kluurtje.
Koop.	
Kuner.	*Kunera*.
Kunne.	Knierke.
Kyne.	

L.

Laas.
Lauwe. *Ledlt.*
Lense. Lenske.
Letse. Letje.
Lette. Liukje, Luikje.
Leuke.
Liauke.
Libbe.
Liebbe.
Lieffert, Leffert.
Lieppe.
Lieuwe.
Liobbe.
Lioedse.
Lipke.
Liuke.
Lolke. Lolkje, Lolk.
Lolle.
Loos.
Louwe.
Louwert.
Lubbe.
Lude. Ludske, Luts.
Ludger.
Ludiert.
Luppe. Lupke. Luime.

Luime, *ook* Lieumme.	
Lune.	
Luurd, Luu.	Luurdje.
Luytje, *Luyt*, *Lutet*,	Lylts, Lyltſen.
Luytſen.	
Lyentje.	
Lykle.	

M

Mamme.	
Manne.	
Meile.	
Mein.	
Meine.	
Neinouw.	
Meinte, Meint.	Meintje.
Meke.	Mientje.
Mekke.	
Melle.	
Melke.	
Menke, Minke.	Minke.
Menne, Minne.	
Mennolt, Minnolt.	
Menſe, Minſe.	
Mente.	
Mentje, Mintje.	Mintje.
Meye.	

Mokke.
Molle.
Monne.
Monts.
Murk, *Mark*, *Merk*, Murkje.
Mirk.
Myke.

N.

Nammen.	Namkje.
Nanke.	Nantje.
Nanne.	
Nanning.	Neeltje.
Nette, *Nitte.*	Neyne.
Nitard.	Nieske.
Noedt.	
Nôlle.	

O.

Obbe. Ubbe.	
Obe.	
Ode.	
Oebele, *Uble.*	Oebeltje.
Oeds.	Oedske.
Oedse.	
Oege.	Oegje.

Oeltje.	
Oene.	
Oentje, *Oenke.*	Oentje.
Oense, *Oentse.*	
Oepke.	Oepkje.
Offe. *Uffe.*	
Of ke.	Of ke.
Okke. *Uke.*	
Olbert. Olbet.	
Olbren.	
Olke.	
Olpke.	
Omke.	Omkje.
Omptet.	
Onne.	Ontje.
Onke.	
Ork.	
Outger.	

P.

Pabe.	Paabke.
Pals.	
Pape.	*Peak.*
Paye, *Peye.*	Perkje. *Perkie.*
Peer, Pier.	Pierke.
Piebe.	
Pieke.	

Pôpe.
Popke. Popkje.
Poppe.
Pylger.

R.

Redmer.
Redert. *Rebuts.*
Redle.
Reid.
Reiger.
Reiſe.
Reitje. Reitske.
Reitſe.
Reltje.
Remke.
Remmelt.
Rentje.
Repke.
Rette.
Rewe.
Reylof.
Riemer. Riemke.
Rienk, *Renic.* Rienkje.
Rienſe. Rientje.
Rientſe. Rikje.
Rikke. Rixt.
Rimmer.

Rimmer.
Rinke.
Rinne. Rintje.
Rinnert. *Rennert.*
Rinse.
Rinske. Rinske. Rins, Rints, (Rinsen.
Rintse.
Ripke.
Rippert.
Ritse.
Ritske.
Rocche. Rogge.
Rocchske. Rogske.
Rodmer, Rotmer. Rodmertje.
Roeder.
Rolle.
Romke. Romkje.
Roppert. *Royts.*
Rouke.
Ruurd, *Rivert*, *Rioerd*, Ruurdtje.
(*Ruert*, *Rovert*.
Ryk.
Ryke. Rykje.
Rykle.

S.

Saake. Saakje.

Sakele, Sakle.	
Salvus.	Samkje. Samk.
Sander.	
Sanne.	
Sape.	Saapke.
Sappe.	
Sasker.	
Schele.	
Schelte.	
Schenne.	
Schienke.	
Schulte.	
Seerp.	Seerpke.
Selke.	
Semme.	Semkje. Semk.
Senne.	Sentje.
Sent. *Wins.* Cent.	
Sentje.	
Seppe.	Sepkje, Sepk.
Setje.	Sets. *Sêdts.* G. J.
Siabbe.	
Sibbe.	
Sibbele.	Sibbeltje. Sibbel.
Siebe. *Siebet.*	Siepke.
Siebele.	
Siede.	
Sieds.	Siedske. Sytske.
Sieger.	

Sierd.

Sierd. *Siard.*	Sierdtje.
Sierk.	Sierkje.
Sikke.	Sikje.
Simke.	Simkje. Simk.
Sin.	
Sinder. (*van Sinderen.*)	
Sinne.	
Sintje.	
Sioek. Siuk.	Sjoekje, Siuke.
Sioerd.	Sioertje.
Siolle.	
Siouw. Siouw.	
Siouke.	Sioukje. Siouk.
Sipke. *	Sipkje, Sipk.

Sippe.

* Hebben wij boven (Verh. § IX.) gemeld, dat de Friesen steeds eene groote zorg betoonden, in het bewaaren hunner vaderlijke eigennaamen, en blijkt het uit deeze breede naamlijst, dat diezelfde zugt hun nog bijblijft; — het spijt ons, niettemin, te moeten bekennen, dat die zugt niet algemeen is. Veele hebben, zedert lang, hunne egte voorouderlijke naamen verworpen, en 'er vreemde voor in plaats genoomen. Met wat oogmerk dog? — Wij laaten het liefst aan den Leezer, om hier op, bij zig zelven, te antwoorden. De Nazaat, die de wigtige, en gedugte Slagswaarden, welke zijne heldhafte Voorouders in het veld, voorheen, zo mannelijk, met sterkgespierde armen zwaaiden, en zo gevoelig wisten te doen treffen, naauwelijks, en niet zonder het bijeenroepen van alle zijne kragten, kon behandelen, oordeelde evenwel, dat die oude Friesche naamen, welke zijne

Va-

Sippe.
Sitte.
Snelger.
Steyn.
Stientje.
Sweitse. Sweitske.
Swier. Sweer. Swobke. Swob.
Sye.
Syk. Syke. Syke.
Syne. Sykje.
Syp. Sype.
Sypke.

Vaders droegen, voor hem te laf waaren. -- Men had wel iets geleezen, of hooren verhaalen van de dappere daaden der Romeinen! Fluks veranderden de *Sipk'es*, in *Scipio's*; de *Tierk'en*, de *Tiaard'en*, in *Tarquiniussen*: een *Pôpe* wierd een *Pompeus*; een *Jelle* wederom een *Julius*. Voor de *Lolle's*, *Lykle's*, *Gabe's*, *Tiete's*, *Lieuwe's*; zag men *Laelius'sen*, *Gabinius'sen*, *Titus'sen* en *Liviussen* te voorschijn komen. Is het dan meerder eer eenen vreemden, dan een' Vaderlandschen naam te draagen? Of zijn de Romeinen dan, in de daad, zo veel dapperder geweest, als onze voorouders? Dog het is bij de Romeinsche naamen niet alleen gebleeven; men heeft tegen de Friesche ook Grieksche, en Italiaansche geruild, welke eenig vertoon van geleerdheid konden maaken. Dus wierd de naam *Homme* verwisseld in *Homerus*; *Seerp* in *Serapius*; *Fokke* in *Phocaus*; *Minne* in *Menelaus*; *Heere* in *Heraclytus*; *Dye* in *Dion*; *Oene* in *Onias*; *Doede* in *Dodonaeus*; *Sikke* in *Sixtus*; *Bokke* in *Bocatius*. Heeft de Taal invloed op de zeden, gelijk van kundige Luiden is opgemerkt, en betoogd, wij gelooven, dat dit vooral plaats heeft in het verbasteren der eigennaamen.

Sypke.
Sypt.
Sytge. Sytje.
Sytte.
Sytſe. Sytske.

T.

Tabe. Taabke.
Tading, *Tadig*, *Tating.*
Talte.
Tamme. Tamke.
Tane.
Tanne.
Tanke. Tayke.
Teâde, *Tade*, *Teede.*
Teâke. Teâkele, Teâkel.
Teâkèle. Teâtske.
Tetman, *Tatman.*
Tetſe, *Teâtſe.* Tetske.
Tette. Tetje, *Tetke.*
Teye.
Tialle.
Tialke. Tjaltje, Tjal.
Tialling. Tjamke, Tjamk.
Tidde. Tjemk.
Tjebbe.
Tjebbele.

Tiede.

Tiede. Tietje, Tiedt.
Tiedger.
Tjeerd, Tiaard, *Tiard.* Tjeerdtje.
Tjerne.
Tiele.
Tjepke.
Tjerk. Tjerkje.
Tjeſſe. Tjesk.
Tiete. *Teete.*
Tietje.
Tjetſe. Tjetske.
Tinke, *Tenke.*
Tjeuke.
Tjomme. Tjomke.
Tonke.

U.

Uke, *Ucke.*
Ule. Ulpke.
Ulbe. Ulske.
Volke.
Upt. Uylkje.
Uylke. Uyltje.

W.

Wabbe. Walle.

Walle.	
Walke.	
Walte.	
Wapke.	Wapkje.
Watſe.	Watske.
Watte.	
Welbe.	
Wepke.	Wepkje. Wepk.
Wetje.	
Weyt.	
Weytſe.	Weytske.
Widmer.	
Wiede.	
Wierd, *Wiard.*	
Wif.	
Wigge.	
Wiggert, Wigger. (Wicher.	
Wiggering.	
Wigle.	
Wilke.	
Wille.	
Wilt. Wilte.	
Wiltje.	
Wiſſe.	Wiskje, Wisk.
Witte.	Wobbeke.
Wobbe.	Wobbeſke, Wobbel.
Wolf.	
	Wypke.

Wolmer.	
Womke.	Womkje, Womk.
Wop. Wopke.	Wopkje, Wopk.
Worp, *Werp*, *Warp*.	Worpke.
Wybe.	Wybke.
Wybren.	Wyk, Wyke.
Wyger.	
Wymer.	
Wymke.	Wymkje, Wymk.
Wyne.	Wynske, Wynsk.
Wyneke.	
Wynering.	
Wynſe.	
Wypke.	Wypkje, Wypk.
Wytje.	Wysk.
Wytke.	Wytske, Wytsk.
Wytſe.	
Wytske.	

Y.

Yff.	Yfke.
Yke. †	Yke. †
	Ynſe.

†† De eigennaamen zijn op verſchillende wijzen gevormd, en van elkanderen afgeleid. als bij voorbeeld:

I. Door Verdubbeling der Letters. -- van *Abe*, *Abbe*: van *Ade*, *Adde*: van *Age*, *Agge*: van *Ale*, *Alle*. van *Ate*. *Atte*.

II. Door

Ynſe.	Ynskje, Ynsk.
Ynte.	Ynts.
Yntſe.	
Ype.	Ypkje.
Ypke.	
Yske.	
Ytte.	Ytje.
Ytſe.	Ytske.

II. Door verlenging. — van *Abe*, *Abele*; van *Baart*, *Baartele*, *Bartele*: van *Hebbe*, *Hebbele*: van *Geye*, *Geytſe*: van *Haye*, *Haytſe*: van *Jelle*, *Jelmer*: van *Jorre*, *Jorryt*.

III. Door verkleining: hoedanige *formae diminutivae*, of *vleijende* naamen, boven zijn aangeweezen. . . . . . Door deeze verkleining gebeurt het menigmaalen, dat de Mans en Vrouwennaamen volmaakt dezelve zijn. van een' ouden verloorenen naam *Ye* is de *forma diminutiva*, *Yeke*. waarvan *Yke*. van *Hille*, *Hilleke*, *Hilletje*, *Hiltje*. van *Hemme*, *Hempe*, *Hempeke*, *Hempke*. welke drie naamen: Yke, Hiltje, Hempke (om nu niet meer aan te tekenen, zo wel aan Mannen, als Vrouwen gegeven worden. Mogelijk zal 'er, hier of daar, wel een enkele naam zijn, welke niet anders is, als de oude uitſpraak van een' voorgaanden, of volgenden. Zo ſchijnen *Ype* hier, en *Epe* voorheen dezelve te zijn. de oude en laatere uitſpraak word men overal gewaar in de klinkers: Ondertuſſchen beloopen de hier opgetelde, thans gebruikelijke, en egte Frieſche Mansnaamen een getal van meer dan *Vierhonderd en Seſtig*, zonder de min gebruikelijke, of in de derde bijlage opgegeevene onegte te rekenen.

V

VERZAAMELING
VAN EGTE FRIESCHE
GESLAGTNAAMEN,
WELKE VAN
EIGENNAAMEN
OORSPRONKELYK ZYN. *

Van *Aane*, Anema. *Aarn*, Aarnſma. *Abe*, Abinga. *Abbe*, Abbinga, Abbema. *Ade*, Adama, Adema. *Adde*, Addinga. *Age*, *Agge*, Agema, Aggema.

* Veele Geſlagten, tot welke deeze naamen behoorden, zijn reeds voorlang uitgeſtorven. Zo dat opkomende Rijkelingen hier (zo men zegt) te kuſt en te keur kunnen gaan, en 'er eenen voor zig uitkiezen: het welk wij hun liever raaden, als vreemde, en uitlandſche aan te neemen. aan de eene kant, op dat zij dus hunne liefde voor het Frieſche Vaderland vertoonen mogen: en ten anderen, om het vooruitzigt van een aanmerkelijk voordeel! Want zo zij eene verſtandige keus doen, en de Weereld, en onze Republijk nog hondert Jaaren ſtaan, zullen hunne afſtam-

Ale, Alema. *Alle*, Allinga, Allema, Allena. *Alte*, Altama, Altena, Alta. *Amke*, Amkama. *Andele*, Andela, Andla. *Aſſe*, Aſſema. *Atte*, Attama, Attena. *Atſe*, Atſena. *Auke*, Aukinga, Aukema. *Aye*, Ayama, Ayſma, Ayta. *Ayke*, Aykema. *Aytſe*, Aytſema, Aytſma.

Van *Baard*, Baarda. *Babe*, Babinga. *Balle*, Ballama. *Banne*, Banga, Bannema. *Beene*, Beninga. *Benne*, *Benke*, Benninga, Benkema. *Beye*, Beyema, Beyma. *Beynte*, Beyntema. *Bole*, *Boele*, Boelama, Bolta. *Bokke*, Bokkama, Bokkema, Bokma. *Bonge*, Bonga, Bonginga, *Bonne*, Bonninga, Bonnema. *Boote*, Bootſma. *Botte*, *Butte*, Botma, Botnia, Bottinga, Buttinga. *Bouwe*, *Buwe*, Bouwema, Bouta, Buma. *Boyke*, Boykinga. *Broer*, Broerſma. *Bronger*, Brongerſma. *Bruyn*, Bruynſma.

Van *Dedde*, Deddinga. *Deke*, *Deken*, Dekama, Dekema, Dequama. *Dode*, *Doede*, Dodinga, Dotinga, Doedinga. *Douwe*, Douwma, Douwena. *Doye*,

afſtammelingen, zo ze ſlegts hunne ouderlijke goederen niet verminderd, maar vermeerderd hebben, zonder veel tegenſpraak, hunnen oorſprong van de oudſte Geſlagten mogen afleiden.— Wij geeven in deeze verzaameling alleen maar zodanige Geſlagtnaamen op, als van welke *Emmen* (bl. 23) gewaagt, en welke van egte Frieſche eigennaamen afſtammen; zulke, welker oorſprong onzeeker is, hebben wij liever agter gelaaten. Anders hadden wij hier voort al kunnen opgeeven de Naamen: *Andringa*, *Arentſma*, *Aylva*, *Andeles*. — *Burmania*, *Bama*, *Eirnia*, *Bliema*, *Bieſma*, enz.

Doyema, Doyinga. *Doyke*, Doykama, Doykinga. *Doytſe*, Doytſema, Doytſma. *Djud*, Diudeſma.

Van *Eâbe*, Eâbinga. *Eâde*, Eâdinga. *Eâke*, Eâkſma. *Eâlſe*, Eâlſma. *Eâmke*, Eâmkema. *Eâsge*, Eâsga. *Eâte*, Eâtſma. *Ede*, Edema. *Eelke*, Eelkema, Eelkſma. *Ene*, Eeninga. *Eere*, Eeringa, Eerſtra. *Eeuwe*, Euwinga. *Eke*, Ekama, Ekema. *Elger*, Elgerſma. *Eling*, Elinga, Elingſma, Elinxma. *Eeme*, Eminga. *Epe*, Epema. *Eppe*, Eppinga. *Eyſe*, Eyſinga, Eysſma. *Eytſe*, Eytſinga.

Van *Fedde*, Feddama, Feddema, Feddinga. *Feer*, Fernia, Farnia. *Feye*, Feyinga. *Feyke*, Feykema. *Feyte*, Feytama, Feytema, *Feytſe*, Feytſma. *Folle*, Follinga. Folta. *Folpert*, Folperda. *Foppe*, Foppema, Foppinga. *Forte*, Fortema. *Foye*, Foyinga. *Franke*, Frankena. *Friede*, Friesma. *Fritte*, Frittema.

Van *Gabbe*, Gabbema, Gabbinga. *Galke*, Galkinga, *Gauwe*, Gauwma. *Gayke*, Gayka, Gaykema, Gaykinga. *Geâle*, of *Gale*, Galama, Galema. *Gerke*, Gerkema. *Gokke*, Gokkinga. *Goſſeling*, Goſlinga. *Grate*, Gratama, Gratema. *Greeld*, *Graald*, Gralda.

Van *Haane*, of *Hanne*, Hanja, Hanjama, Hannya, Hannema. *Haare*, Harama, Haarda, Haarla, Haarſma. *Halbe*, *Halbet*, Halbetſma. *Hanke*, Hanka, Hankema. *Haring*, Harinxma. *Harke*, *Herke*, Harkema, Herkema. *Hart*, Hartſma. *Hatte*, Hattema. *Haye*, Hayema, Hayinga. *Hayke*, Haykema. *Haytet*, Haytetſma. *Haytſe*, Haytſema, Haytſma. *Hedde*, *Hidde*, Hed-

Heddinga, Hedrama, Hiddinga, Hiddema. *Heere*, Heerama, Heerema, Heerma, Heeringa. *Helbe*, Helbada. *Helmer*, Helmersma. *Heemke*, *Hemke*, Heemkama. *Hemme*, Hemmema, Hemminga, Hemstera, Heemstra. *Herbrand*, Herbranda. *Hessel*, Hesselinga, Heslinga. *Hette*, Hettema, Hettinga. *Heyne*, Heynema. *Hiere*, Hierema. *Hildard*, Hildarda. *Hille*, Hillama, Hillinga. *Hinne*, Hinnema. *Hobbe*, Hobbema. *Hoeke*, Hoekema. *Holle*, *Holding*, Hollinga, Holdinga. *Holke*, Holkema. *Homme*, Hommema. *Hotte*, Hottinga. *Houwer*, Houwerda. *Hoyte*, *Hoytge*, Hoytema, Hoytgema. *Hoytse*, Hoytsma.

Van *Jaare*, Jaarla, Jaarsma. *Jadde*, Jaddama. *Jarig*, *Jaring*, Jarigsma, Jaringa. *Jaye*, Jayema. *Jaytje*, *Jaytse*, Jaytjama, Jaytsema. *Ids*, Idsinga, Idsma. *Iede*, Iedema. *Iege*, Iegema. *Jelger*, Jelgersma. *Jelke*, Jelkama. *Jelle*, Jellama, Jellema, Jellinga. *Jelmer*, Jelmersma. *Jelte*, Jeltinga. *Jeltke*, Jeltkama. *Jeltse*, *Jeltje*, Jeltjema. *Ieme*, Ieminga, Imminga. *Jemme*, Jemna. *Jens*, Jensma, *Jeppe*, Jeppema. *Jetse*, Jetsma. *Jildert*, Jilderda. *Jippert*, Jipperda. *Ine*, Inia. *Inte*, *Ynte*, *Intje*, Intisma, Intidsma, Intinga, Yntema, Intjema. *Joekke*, *Jukke*, Jukkema. *Jonge*, Jongema, Jongma. *Jorre*, Jorringa. Jornsma. *Jorrit*, Jorritsma. *Jouw*, *Juw*, Jouwsma, Juwsma, Juwinga. *Ippe*, Ippinga.

Van *Kanke*, Kankena. *Keeme*, Keeminga. *Kene*, Kenesna, Keensena. *Keympe*, Keympema. *Kinge*, King-

Kingma. *Kinne*, Kinnema. *Kleis*, Kleisma. *Kluurd*, Kluurda. *Kyne*, Kynema.

Van *Lauwe*, Lauta, Lauwema. *Lette*, Lettinga. *Leuke*, Leukema. *Liauke*, Liaukema. *Lieuwe*, Lieuwema. *Lolke*, Lolkema. *Lude*, Ludinga. *Lune*, Lunia. *Lykle*, Lyklama.

Van *Mamme*, Mammema, Mamminga. *Manne*, Manninga. *Meile*, Meilema, Meilſma. *Mein*, Meinema, Meinſma. *Meke*, *Mekke*, Mekama, Meekma; Mekkama, Mekma. *Melle*, Mellama, Mellema, Mellinga. *Menne*, Menſtra. *Menſe*, Menſinga. *Minne*, Minnema. *Minnolt*, Minnoltſma. *Mokke*, Mokkema. *Molle*, Mollema, Molma. *Monne*, Monnema. *Monts*, Montſma, Monſma.

Van *Nanne*, Nanninga. *Nette*, *Nitte*, Nettema, Nittema. *Nitard*, Nitardſma. *Nolle*, Nollema.

Van *Obbe*, *Ubbe*, Obbema, Obbena, Ubbena. *Oeds*, Oedſma, Oetſma. *Oene*, *Une*, Oenama, Oenema, Oentia, Unia, Uninga. *Offe*, Offinga. *Okke*, Okkama, Okkinga. *Olbet*, Olbetſma. *Omptet*, Ompteda. *Onne*, Onnega, Onga, Onnama. *Otte*, Ottama. *Ork*, Orxma.

Van *Pabe*, Pabinga. *Pape*, Papinga. *Paye*, *Peye*, Payma, Peyma. *Piebe*, Piebinga. *Pier*, Pierſma. *Pôpe*, Popta. *Popke*, Popka, Popkama.

Van *Reâmer*, Remerſma. *Redert*, Redertſma. *Reid*, Reidſma. *Reiger*, Reigerſma. *Reiſe*, Reiſma. *Remke*, Remkema. *Rewe*, Rewinga. *Reylof*, Reyloffma, *Riemer*,

mer, Riemersma. *Renik*, Reniksma. *Rikke*, Rikkinga. *Rinne*, *Rinse*, Rinia, Ringia. *Rennert*, *Rinnert*, Reinarda, Rinnarda. *Rinse*, Rinsema, Rinsma. *Ripperd*, Ripperda. *Ritse*, Ritsma. *Rodmer*, Rodmersma. *Roeder*, Roedersma. *Rolle*, Rollema. *Romke*, Romka, Romkema. *Roppert*, Ropperda. *Rouke*, Roukema. *Ruurd*, *Rovert*, Ruurda, Roorda. *Ryk*, Rykema.

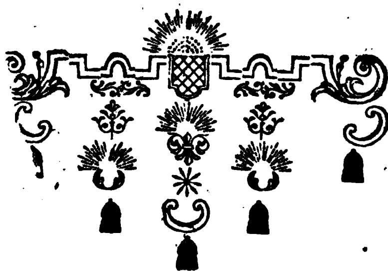
Van *Saake*, Saka, Saakma. *Sappe*, Sapma, Sappema. *Sasker*, Saskera. *Schelte*, Scheltema, Scheltinga. *Schulte*, Schultinga. *Siebe*, *Sibet*, Sibada, Sibetsma. *Sieger* Siegera. *Sierd*, *Siard*, Sierdsma, Siaarda, Siaardema. *Sierk*, Sierksena, Sierkema. *Sikke*, Sikkama, Sikkema, Sikkinga. Sixma. *Sioek*, *Siuk*, Sioeksma, Siukma, Siuksma. *Sioerd*, Sioerda. *Sjolle*, Sjollema. *Sippe*, Sippema. *Snelger*, Snelgersma. *Sye*, Siersma. *Syne*, Sinada. *Sytge*, *Sytje*, Sythia, Sytiama. *Sytse*, Sytsema, Sytsma.

Van *Tabe*, Tabinga. *Tading*, Tadinga. *Talte*, Taltema. *Tamme*, Tamminga. *Tane*, Tania. *Tanke*, Tankena. *Teâde*, *Tade*, *Teede*, Teâdema, Tadema, Tedinga. *Teâke*, Taka, Teâkema. *Tialle*, Tiallema, Tialma. *Tialling*, Tiallinga. *Tidde*, Tiddinga. *Tiebbe*, Tjebbesma. *Tjeerd*, *Tiaard*, Tiarda. *Tiesse*, Tjessama. *Tjeuke*, Tjeukema. *Tonke*, Tonkama.

Van *Uffe*, *Offe*, Uffinga. *Ubbe*, *Obbe*, Ubbinga. *Uble*, *Oeble*, Ublinga. *Uke* Ukama., Ukena. *Une*, *Oene*; Unia, Unema, Unga, Uninga. *Uylke*, Uylkema.

Van *Wabbe*, Wabba. *Walle*, Wallema, Walma, Wallinga. *Walke*, Walkama. *Walte*, Walta, Waltinga, Waltia. *Watſe*, Watſma. *Watte*, Wattama, Wattinga. *Welbe*, Welbinga. *Wierd*, *Wiard*, Wiarda, Wiardisna. Wierdſma. *Wigge*, Wiggama. *Wigger*, *Wicher*, Wicheringa. *Wigle*, Wiglama. *Wiſſe*, Wiſſema, Wisma. *Witte*, Wittinga. *Wobbe*, *Wubbe*, Wobbema, Wobbena, Wubbena. Wobbinga. *Wybe*, Wybalda, Wybema, Wybena. *Wybren*, Wybranda. *Wyger*, Wygera, Wygerſma. *Wymer*, Wymerſma. *Wymke*, Wymkama, Wymkena. *Wyne*, Wynia. *Wytke*, Wytkama. *Wytſe*, Wytſma, Wytſera.

Van *Ynte*, Yntema. *Ytſe*, Ytſma.

VI

AANTEKENINGEN,

WEGENS DE NAAMEN VAN ZOMMIGE STEDEN, EN DORPEN, IN HET HEDENDAAGSCH FRIESLAND, WELKE VAN EIGENNAAMEN OORSPRONKELIJK ZIJN.

Terwijl de eigennaamen der Friesen ons bezig hielden, ontdekten wij, dat eene menigte van Dorpen, en Steden zelf, haare benaamingen aan dezelve verschuldigd waaren. Wij wilden niet nalaten hier omtrent eenige aanmerkingen meê te deelen, welke, mogelijk, aan zommigen beter, als het voorgáande, zullen smaaken. Ondertusschen hangt deeze geheele zaak van de kennisse der eigennaamen af. Misschien is 'er, hier of daar, iets opgegeeven, het welk met onze gissingen overeenstemme. Dit is zeker, dat wij nog iemand

mand ongenoemd gevolgd, of uitgeſchreeven hebben, nog dat 'er immer met opzet over dit ſtuk geſchreeven is.

Wij zouden ons beſtek, en het oogmerk van dit ſtukje te buiten gaan, indien wij ondernaamen alle de benoemingen der Frieſche Dorpen, en Steden na te ſpooren, en op te helderen. Derhalven zullen wij ons maar alleen tot zommige bepaalen.

Het grootſt getal der naamen van de Dorpen in Frieſland gaat uit op WERT, UM, RYP, GA, TERP, WEER, of WIER. Deeze uitgangen, of *terminatien*, zullen de voorwerpen onzer aanmerkingen zijn.

I. Op WERT gaan uit *Liouwert*, *Boalswert*, *Ferwert*, *Hartwert*, *Tjerkwert*, *Jorwert*, *Kimswert*, *Rauwert*, *Wiewert*, *Bornwert*, enz.

Waard, *Weert*, *Weer*, en op het Frieſch, *Wert*, *Wirt*, *Wier*: betekenden, voormaals, onder anderen, eene *Sterkte*, of *Burg*, waar in men zig tegen den Vijand *verweerde*: —— ook eene verſchanſſing, dijk, of borſt-*weering*, tegen allen overval, of geweld van Water opgeworpen. Kilian verklaart het dus te regt, door *Propugnaculum*, *agger*. In de laatſte betekenis ſtaat het bij onzen grooten *Gysbert Japiks*. bl. 79. in dat onnavolgbaar Digtſtuk, *Tjeskmoars See ængste*. v. 28.

Dearſe' oppe' hæge *wier* del bocke. ——

d. i.

d. i. op den Zeedijk, of het Duin. De *Weert* te Leeuwarden schijnt bij ouds een dijk geweest te zijn tot waterweering opgeworpen. Ook waaren de Sterkten, en Burgten, eertijds zo menigvuldig hier te Lande, met gragten en hooge wallen, doorgaans, omgeeven. Deeze nu ontvingen den naam van den Heer, die 'er de Stigter, of roemrugtige Bewooner van was, en gaven vervolgens aanleiding tot het bouwen van Huizen daaromtrent, waar uit eindelijk Dorpen en Steden te voorschijn kwamen.

Uit deeze aanmerkingen valt het niet moeijelijk te besluiten, dat men, in het afleiden der opgegeevene naamen, tweederleijen weg kan inslaan. Dit nu is geschied omtrent dien van onze Hoofdstad, thans verbasterd in LEEUWARDEN. Wij merken vooraf op, dat ze bij ouds, en nog heden, in de Landtaale, *Liouwerd*, of *Liauwerd*, word genoemd. De kundige *Gabbema* (Verhaal v. L. bl. 6.) oordeeld, dat hier een *weerd* zij geweest van de stroom LEA, welke de oude naam zou zijn van de tegenswoordige, en onder dien naam voorlang bekende *Ea*, of *Te:* en dat dus de stad eerst *Leawerd* geheeten hebbe. —— Hij had 'er, ten voorbeelde, bij kunnen voegen den Dorpsnaam *Bornwert*, op welke plaats een dijk of *waterweering* tegen de Rivier de *Borne* weleer was opgeworpen. *Emmen*, daar tegen, omhelsd het ander gevoelen, en denkt om eenen *Liewe*, Landheer en Bewooner van deeze streek, van welken de naam ontleend zij. —— Wij kunnen niet

ont-

ontkennen, dat het laatste gevoelen ons meest behaagt. De stroomen wierden bij onze voorouders dikwijls *Aa*, *Ea*, *Ye*, en *Y* genoemd. Gabbema moest beweezen hebben, dat de stroom tusschen Dokkum en Leeuwarden voorheen niet altijd *Ea*, *Ee* of *Ye*, maar ook *Lea* genoemd zij geweest. Daarbij strijd ook met dit gevoelen de uitspraak in de oude Landtaale, welke anders *Liewert* moest zijn, en niet *Liouwert*. Dezelfde zwaarigheid belet ons de gedagten van *Emmen* aan te neemen. Dog daar in zijn wij het eens, dat men hier op eenen eigennaam moet denken. Onder de oude opgegeevene vinden wij *Liauke*. welkers oorsprong is de oude, en verloorene *Liauwe*, mogelijk naderhand uitgesprooken *Lauwe*. en hier schijnt de naam der Stad zonder eenige zwaarigheid van afgeleid te kunnen worden: zo dat dus de Burg van LIAUWE, of LIAUKE (*Liauwe-wird*, of *Liaukewird*) de opkomst geweest zij der Stad LIAUWERD; welke zamengetrokkene uitspraak met de hedendaagsche genoegzaam dezelfde is.

Dat men nu hier liefst aan een' eigennaam te denken hebbe, blijkt, om dat de meeste naamen van dit zoort, en deezen uitgang zodanig gevormd zijn. Want *Bolswert* is eigenlijk *Boleswert*, *arx Bolonis*. *Ferwert* wierd weleer *Feddewert* uitgesprooken, en behoort derhalven tot den eigennaam *Fedde*. *Hartwert* tot *Hart*. *Tjerkwert* kreeg dien naam van eenen *Tjerk*. *Jorwert*, van eenen *Jorre*. *Kimswert*, van eenen *Keeme*.

Voor

Voor *Rauwert*, en *Wiewert*, ſchreef men eerſt *Radewert*, *Wiedewert*, waar uit men de oude naamen *Rade*, en *Wiede* herkent.

Van deezen uitgang verſchild weinig de reeds opgehelderde, WIER. Waarmeê zomtijds *Burgten* of *Stinſen* wierden betekend: —— zo was *Abbewier* de Stins van *Abbe*. *Jouwswier* die van *Jouw*, of *Juw*. *Doyinwier* die van *Doye*. *Syewier* die van *Sye*. Zomtijds ook wierd 'er door aangeduid een *ſtreek Huizen*, of *Buurt*, aan een water, of vaart gelegen; of anderszins van het Dorp afgeſcheiden, hoedanige, na verloop van tijd, zelve Dorpen wierden. b. v. *Allingawier*, *Offingawier*, *Poppingawier*, *Nieuwier*, enz.

II. Wij gaan over tot de *terminatie* UM, welke de gemeenſte van alle is, en ſtellen vaſt, dat ook deeze eene zekere bepaalde betekenis hebbe. Om kort te zijn: in deezen uitgang ſchijnt het woord *Heem*, *Heim*, of *hiem* te ſchuilen. Deeze gedagten, hoe vreemd zij ook in den eerſten opſlag mogen voorkomen, kunnen evenwel vrij waarſchijnelijk gemaakt worden.

Het woord *heim*, bij de Frieſen *hiem*, is te bekend om 'er veel van te zeggen. 'Er word nu doorgaans door verſtaan "een ſtuk lands, waar op een Huis gebouwd is, en het welk met eene *heininge* is omgeeven. *Hiemſteeden* noemt men nog bij ons "zulke ſtukken Lands, waar op eertijds Huizen ſtonden. Dog voorheen ſchijnt dit woord eene uitgeſtrekter' betekenis te hebben gehad, en wierden (zo wij giſſen) ook *hiemen*

genoemd

genoemd „Heeren Huizen, met derzelver onderhoorige Landen, en aangebouwde wooningen, uit welke, naderhand, Dorpen hervoort zijn gekoomen, welke daar van nog den naam draagen, en wel: zommige openlijk, zommige, meer of min, bedekt en veranderd.

In de Grietenij Weſtdongeradeel vind ik een oud Landhuis *Hotſehiem* genaamt; in Agtkarſpelen, *Keiſersheem*. Als deeze Dorpen geworden waaren, zou menze nu *Hotſum*, en *Keiſerſum* noemen.

Niet ver van Stiens is *Bartelehiem*, dat (gelijk *Hotſehiem*) den ouden naam voluit behoud.

Bekend zijn, in ons geweſt, de Dorpen *Ooſthem*, *Weſthem*, *Kortehem*, welke het oorſpronkelijk bijna behouden hebben.

De letter *h* (zo ze anders eene letter is) miſt men, duidelijk, in de naamen der oude *Hiemſteden*, of *Staten*: *Beyem*, *Doyem*, *Goyem*, *Hayem*, wel eer *Beyehem*, *Doyehem*, *Goyehem*, *Hayehem*.

Men ſchrijft, en zegt nu *Donjum*, *Lollum*. Dog bij *Schotanus* vind ik *Doedeghum*, *Lolleghum*. de *g* is 'er tuſſchen gezet, om de uitſpraak gemakkelijk te maaken, en *hum* is de verbaſterde uitgang voor *hem*, gelijk *Um*, voor *em*. Dat men eertijds niet *Zwichum*, *Winſum*, enz. ſchreef, blijkt klaarlijk uit de bekende afgeleide naamen *Zwichemius*, *Winſemius*, welke de oude en algemeene ſchrijfwijze, *Zwichem*, *Winſem* aantoonen. Het laatſt ſchijnt zaamengetrokken van *Windesheim*. Wil

Wil men een voorbeeld van onze Nabuuren: de Steden *Gorinchem*, *Woudrichem* worden gemeenlijk *Gorcum*, en *Worcum* genoemd.

En dit weinig zal genoeg zijn, om de gemaakte gisfingen eenigszins aanneemelijk te maaken; welke, zo ze doorgaan, den weg baanen, om een aantal van naamen tot den ouden oorfprong te herroepen.

Wij maaken derhalven geene zwaarigheid hier van voorbeelden, die vrij zeker fchijnen, op te geeven. Onder de opgenoemde oude eigennaamen vind men ook *Dokke*: 't Is deeze, aan welken de Stad DOKKUM haaren naamsoorfprong heeft dank te wijten. Want van *Dokkehem* (het hiem van Dokke) kwam *Dokkem*, *Dokkum*. en op gelijke wijze zijn gevormd vau *Lolle*, *Lollum*; van *Dode* of *Doede*, *Donjum*; van *Reitfe*, *Reitfum*; van *Jelle*, *Jellum*; van *Jelfe*, *Jelfum*; van *Beye*, *Beyem*; van *Beynte*, *Beyntum*; van *Dedde*, *Dedgum*; van *Wolf* (Wolfshem) *Wolfum*; van *Bokke*, *Bokkum*, en (Bokkeshem) *Boxum*. van *Eâlfe*, *Aalfum*; van *Baye*, *Bayum*; van *Driefe*, *Driefum*; van *Engel*, *Engelum*; van *Hidde*, *Hitfum*; van *Manne*, of *Mante*, *Mantgum*. meer zullen wij niet aanhaalen.

III. De derde uitgang is op RYP, bij voorb. *Akma* of *Eâkma ryp*; *Jortryp*; anders *Jutryp*; *Welsryp*; *Dronryp*; *Garyp*; *Hardegaryp*. Dit *ryp* fchijnt afkomftig van het Latynfche *ripa*, en wel eer te hebben betekend „ eenen wal, met fteenen beftraat,

heb-

hebbende aan de eene zijde het water, en aan de andere eene ſtreek Huizen, of Buurt. „ In Groningen noemt men nog de eene zij van de ſtraat, met kleine ſteenen gevloerd, en langs de Huizen loopende, *de rype.* bij de Frieſen, *het ſlegt*, en elders, *de kleine ſteenen.*

Veele diergelijke Buurten vind men overal in Friesland, van de Dorpen afgeſcheiden, en *Dronryp* heeft naam en daad ten deezen opzigte. Elders worden zulke ſtreeken ook *Buuren* genaamd. Als *Snakkerbuuren*, *Ongabuuren*, *Zylſterbuuren*, *Sandbuuren*, *Nyebuuren*, *Koningsbuuren*, en andere. In Dantumadeel vind men eene diergelijke Buurt, *Diepswal* geheeten.

En dus is dan *Garyp* de *buurt* buiten het eigenlijke *Dorp*: of, de *Dorpsbuuren.* (dat *ga* een *Dorp* betekene zullen wij aanſtonds zien.) *Hardegaryp* en *Goyingaryp* de *uitbuuren* van de oude Dorpen *Hardega*, en *Goyinga.* *Ryperkerk* ontleend den naam van een' kerk, in zulk eene buurt geſtigt.

Eertijds wierden deeze *Rypen* ook genaamd naar den ſtigter, of eigenaar. Als *Jortryp* naar *Jorre*, *Eâkmaryp* was de ryp van het geſlagt Eâkma, dus genoemd van eenen Eâke. 'Er is nog overig, dat wij een weinig ſtilſtaan bij *Welsryp*: wel eer, zo wij oordeelen, *Wielsryp.* d. i. de *wal* of *kant* van de *Wiel.*

WIEL betekende eertijds (ook bij de Frieſen) *een diep Water*; ook *een kolk*, *draaykolk*, *afgrond.* *Gabbema.* verh. v. L. bl. 10. „ Zeker wiel, tuſſchen beide eilan-

„ landen, noemtme 't *Borndiep.* „ Hier komt mij in gedagten dat oude Vetkoopersſprookje, bij *Winſemius*, op het Jaar 1480. fol. 299. het welk dus moet geſchreeven worden

Dij Leidske laape/
In Hârlimmer taape/
In Schiere iel
Bringt Frieslân ijn'e wiel.

"de Leidſche lap, (het Leidſch *laken*) en Haarlemmer tap, (Haarlemmer *Kuit*, welk bier in die tijden bij de Frieſen zeer geliefd was. vergelijk *Waatſe Gribberts Bruiloft*, in het begin.) en ſchiere aal (een ſcheldnaam tegen de *Schieringers*. eig. *grauwe*, of *grijze paling*) brengt Frieſland in den afgrond, of doet het verzinken."

Men vind nog eenige groote Waters in ons geweſt, welke den naam van *de Wielen* draagen. een *Wieg* word, van het heen en weder draaijen, nog elders bij ons een *Wielewarle* geheeten. om dezelfde reden noemt men nog een rad, *een wiel.* Waarſchijnelijk is de oorſprong *wellen. Wel* en *Wiel* zijn genoegzaam dezelfde woorden. zie de uitlegging van beide bij *Kilian.* bij hem is *wiel* eene *kolk*, *wielinge*; *Vortex.* —— Men ziet, uit dit ſtaal, dat de oude Frieſche Landtaale ook nog al tot opheldering van het Nederduitſch (waar van ze minder verſchild, dan men denkt) zou kunnen verſtrekken.

IV. Aanftonds is, in het voorbijgaan, gemeld, dat de *terminatie* GA een *Dorp* aanduide. De Friefen fpreeken het *géa* uit. *Géafeynt*, bij G. Japiks, bl. 9. is een *Dorpeling*, *makker*, *fpeelnoot*: *aequalis*, *eiusdem pagi confors*. bl. 29.

"Swietfte Tjeafke fen uwz Jeld,
"Fen uwz Boertt', gea, goa in Lannen.

"*zoetfte Diefje van onze gefpeelen*, (eig. van onzen ouderdom. —— *aequalium*) *van onze Buurt*, *ons Dorp*, *en goo*, *en Landen*." —— bladz. 63.

"O! dit wytget naet, as quæ,
"Oer elk fted, oer goa in gæ.

"*Dit voorfpeld niet als*, *kwaad*, *over elke Stad*, *over goo*, en *Dorp*." —— Het is bekend, denkenwij, dat *goo* het minderdeel van een geheel geweft betekene, waar van twee deelen van Friefland nog *Oostergoo* en *Wefter-goo* genoemd worden; om nu van *Hunfingoo*, en *Five-lingoo* niet te fpreeken.

Een groot aantal Friefche Dorpen hebben deezen uitgang: *Brongergea*, *Abbegea*, *Follegea*, *Auguftinus-gea*, *Offingea*, *Poppingea*, *Hardegea*, *Goyingea*, *Id-fegea*, *Jubbegea*, *Minnertsgea*, *St. Jansgea*, *St. Ni-klaasgea*, *Allingea* (van de naamen *Bronger*, *Abbe*, *Folle*, *Auguftinus*, *Offe*, *Pôpe*, *Hart*, of *Harde*, *Goye*,

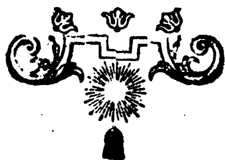
Goye, *Ids*, *Jubbe*, *Meinert*, *Jan*, *Niklaas*, *Alle.*) *Ipekolsgea*, *Loyingea*, *Makkingea*, *Wolvegea*, *Warregea*, *Parregea*, *Pepergea*, *Oudegea*, *Nyegea*, (zulke zijn 'er verſcheidene) *Sonnegea*, *Doniagea*, *Schuuregea*, *Uitwellingergea*, *Finkegea*, *Eâſtergea.* —— Uit de vergelijking der Dorpsnaamen *Finkum* en *Finkegea*, *Makkum* en *Makkingea* ſchijnt men de verouderde eigennaamen *Finke* en *Makke* te mogen herſtellen, welke dan gedraagen zullen zijn door twee voornaame ingezetene, van welke die Dorpen aanvankelijk geſtigt zijn; het zelfde paſt op de overige diergelijke.

Miſſchien is evenwel deeze (*Dorp*) niet de oudſte betekenis van dit woord. Zou het wel vreemd zijn te denken, dat het allereerſt eene *Verzaameling*, of *te gaêrkomſt*, *vergadering*, betekend hebbe? De algemeene veiligheid raadde den menſchen, welke eerſt in het wild woonden, al vroeg zig in Buurtſchappen, en Dorpen bij elkander te voegen. —— Hier heeft men dan juiſt het denkbeeld van een Dorp in de vroegſte tijden. Men zal gereeder dit gezegde aanneemen, als men denke aan *Gade*, (conjux) *Gader*, *Gaderen*, *vergaderen* enz. welke wij van dit ons woord afkomſtig rekenen.

V. Bekender is het, wat een TERP zij. "eene hoogte, naamelijk, tot berging van goederen en leeven voormaals tegen watersnood opgeworpen." Niemand is onkundig, dat deeze voorzorg weleer zeer noodzaakelijk was, toen de overſtroomingen zo menigvuldig,

en de dijken ſlegt voorzien waaren. Dit woord TERP, bij ons nog in gebruik, is ook de *terminatie* van de naamen zommiger Dorpen en Buurſchappen geworden. De voorbeelden zijn *Slappeterp*, *Wynjeterp*, van de geſlagtnaam *Wynia*. (gelijk *Donjaterp* van *Donia*.) *Laaſterp*, (van *Laas*.) *Ureterp*, *Outerterp*, *Kleiterp*, *Lekkerterp*, *Raarderterp*, en andere.

'Er worden bij onze Nabuuren veele Dorpen gevonden, welker naamen uitgaan op KERK. zulke zijn 'er insgelijks in Frieſland, waar onder, welke voor dien uitgang eenen eigennaam hebben, waar uit wij den Stigter herkennen. Dus is, op het Frieſch uitgeſprooken, *Tietjerk Tiete'skerk*, d. i. van *Tiete* geſtigt. Voor *Oudkerk* ſchreef men weleer *Ottokerk*. (zie Winſem. fol. 396.) *Oenkerk*, van *Oene* geſtigt. *Giekerk* heeft tot oorſprong den Vrouwennaam *Gieke*. *Roodkerk* den geſlagtnaam *Roorda*. Meer melden wij van het een en ander niet, daar de beroemde Taal en oudheidkundige Middelburger Leeraar, de Heer A. KLUIT, ons, onder andere, eene *geographiſche* verhandelinge belooft, waar in de Frieſche Dorpen van de middeleeuwe zullen aangeweezen, en opgehelderd worden.

TOELAGE

VAN EENIGE OUDE FRIESCHE

SPREEKWOORDEN.

MET DERZELVER OPHELDERING.

Of deeze Spreekwoorden, ons door een' geletterden en taalkundigen Vriend medegedeeld, en van ons eenigszins opgehelderd, door iemand anders zijn uitgegeeven, weeten wij niet. Zij zijn, voor het minst, niet in ieders handen, en schoon zommige met de algemeene en hedendaagsch gebruikelijke overeenkomen, hebben egter veele het merkteken, datze egte Friesche zijn, waarom wijze hier een plaats vergunnen.

Aâd jild, aâd héâ, aâd brêâ stiet ien wol toa stêâ.

Die wat spaart, die wat heeft. eig. Oud geld, oud hooij, oud brood staat, of komt iemand wel te stade.

Aâde hounen is hureâ bijljen toa leeren.

Oude honden is het moeijelijk blaffen te leeren. het tegengestelde is: *Als het rijsje teêr is, moet men het buigen.* Erasmus geeft Latijnsche op, die 'er zeer nabij koomen. (in *Senis linguam mutare.*) *Senex psittacus* ne-

negligit ferulam. en *Serum est canes vetulos loris assuefacere.* Wij zeggen gemeenlijk: *oude boomen moetmen niet verplanten.*

Aâde foornin binne kweâ toa faan.

eig. oude Voorens kan men bezwaarlijk in het net krijgen, of vangen. —— *Een oude rot is kwalijk in de val te krijgen.*

Aâde wag'ners hearre jern it klappin meij'e swieppe.

Oude voerluij hooren gaarn het klappen van de zweep.

Allmans frieoun is allmans gik.

Allemans vriend is allemans gek.

Berint de weâsige voet eât / de jeskige neât.

Beloopt de naarstige voet iet, de draalende niet.

Hier meê ftemt over een het zeggen van *Tetke* bij onzen *G. Japiks.* bl. 14.

Fangt de fleande Krie aerne' aet,
Yen dy sit dy krygget neat.

"vangt de vliegende Kraai ergens iet, een, die zit,
"krijgt niet"

Breâ bij'e ligt / tjiis bij'e wigt.

Brood bij de ligt, kaas bij de wigt.

Ligten

Ligten betekend hier *levando pondus explorare*, "iets opligten, om te voelen, hoe zwaar het omtrent weege." In deezen zin pleeg men ook *heven*, en *heffen* te gebruiken, waar van het Friesch *hifkjen.* Het spreekwoord schijnt te betekenen: "dat, schoon men de kaas ook aan kinders, en bedienden als toeweege, men in het geeven van brood op een kleintje niet moet zien; of, dat men in het uitdeelen van noodzaakelijk voedzel rijkelijk zij; in min noodzaakelijk de zuinigheid betragte."

Better yn'e fuwgle fang / as yn'e heere klang.

eig. Beter in de vogelsang, als in de heeren klank. Het is beter in de ruime lugt, daar de vogels singen, als daar, waarmen het gedruis van de Heeren hoort. *Heeren* noemde men al van ouds de *Overheden*, *Regters*. gem. *Beter blô Jan, als dô Jan.*

Better ien blijn' Hyngst / as ien leeg helter.

Beter een blinde Hengst, als een ledig helfter. *Beter wat, als niemendal.*

De onbesôrgde byt / makket de hals wyt.

De onbezorgde beet maakt de hals wit, d. i. *welgedaan, vet.*

Der eerst komt / der eerst meâlt.

Die eerst komt, die eerst maalt.

Wer de nuwt wol ijte / moatze kreâke.

Die de neut wil eeten, moetze kraaken.

Wear de Heeren rijde / stuwt de moude.
Wear de Bid'lers dounsje / stuwwe de lâppin.

Daar de Heeren rijden, ſtuift het ſtof.
Daar de Bedelaars danſen, ſtuiven de lappen.

Daar men meê verkeert, wort men meê beſmet.

Eijn hird is goud wird.

Eigen haard is goud waard.

Elts moat meij ſijn ponge toa ried geân.

Elk moet met zijn beurs te raade gaan.

Fier fin huwz / heijn bij zijn ſchea.

Ver van huis, digt bij zijn ſchaê.

Folle wijnen dwaan de hâſe de deâd.

Veele honden doen den haas de dood.

Folle wirdin folle nin ſek.

Veele woorden vullen den zak niet.

Greâte eerſen bihôbe wiede broeken.

Groote aarſen hebben wijde broeken van noden.

Wet de aâde ſjonge / dat piepje de jonge.

Wat de oude zingen, dat piepen de Jongen.

Hij

Hy behôvet folle mool / der elk man de muwle ſtopje ſil.

Hij heeft veel meel van nooden, die elk den mond zal ſtoppen.

Hoa kweâr ſchalk / hoa better lok.

Hoe kwaader ſchalk, hoe beter geluk.

Hoa eeler Beâm / hoa buwgſemer twieg.

Hoe edeler Boom, hoe buigzaamer tak.

Een ſchurre Schiep makket folle.

Een ſchurfd Schaap maakt 'er veele.

Een juwn guwl ſjeougt me naet yn'e muwl.

Een gegeeven paard ziet men niet in den bek.

Een ſtien kin allinne nin mool mealje.

Een ſteen kan alleen geen meel maalen.

Jonge fuwgels habbe weâke nebben.

Jonge vogels hebben weeke nebben.

Jonge Lieu domme Lieu: aâde Lieu kaâde Lieu.

Jonge menſchen domme menſchen: Oude menſchen koude menſchen.

Kaerge wieven geân faak toa keâmer.

eig. Karige wijven gaan vaak te kamer.

d. i. "gierige vrouwen laaten zig graag onthaalen.

(tractéeren)" **keâmer** betekend hier *eene herberg*. de Herbergen in Friesland hadden weleer maar éène ruime kamer om gasten te ontvangen. Nog tegenwoordig is het met veele niet beter gesteld. Hier van nu wierd een *Herbergier*, of *Herbergierster* bij de Friesen **ien keâmerhouwer** genoemd, elders nog *Volkhouders*. *Sjolle* bij *G. Japiks*. bl. 13. *Komste dear myn Keâmerhouwer*. —— d. i. *mijne hospita*, zo wij zeggen. **toa keâmer geân**/ zeij men wel eer, en nu nog, wanneer Jongmans (**Jongfeinten**) hunne Meisjes (**fammen**) naar eene Herberg geleïden, en daar onthaalen. *G. Japiks* bl. 10. *Hoijte in Hootske sneyns to keâmer*. anders noemt men dit **toa bier geân**/ welke spreekwijze ook dikwijls bij onzen Digter voorkomt. zie bl. 56. reg. 4. 57. reg. 21. *Waatse Gribberts* Bruijloft. bl. 3. *reg*. 11.

Kweâ hinnen/ dear de aijen uwt lisse/ in thuws toa iten geân.

Kwaade hennen, die de eijers uit leggen, en thuis te eeten gaan.

Kweâlk aâd / kweâlk jong: kweâlk wuwn/ kweâlk spuwn.

Kwaad oud, kwaad jong: kwaalijk gewonden, kwaalijk gesponnen.

Kreâkjende weijnen duwrje langst.

Kraakende wagens duuren langst.

Lang

Lang féſtjen is nin brêâ ſparjen.

Lang vaſten is geen brood ſpaaren.

Lang borgen is geen kwijt ſchelden.

„al te groote gierigheid haalt niet uit."

Leâve Lieu jouwt nie folle nammin.

Lieve menſchen geeft men veele naamen.

Lieve Kinders hebben lieve naamen.

Lytſe potten rinne gauw uwr.

Kleine potten loopen ras over.

Lyts toa let, folle toa let.

Weinig te laat, veel te laat.

Meâgere luwſen byte hirdſt.

Magere Luizen bijten hardſt, of ſcherp.

Mey leege hânnen is 'et kweâ ſnoeken faan.

Met ledige handen is het kwaad ſnoeken vangen. ('er ſtaat *hauken*, waar van wij niet anders weeten te maaken als *ſnoeken.*)

Mindert de ſcheaf, ſoa waakſt de Baarg.

Mindert de ſchoof, dan waſt het varken.

Neſte Buwr ſibſte frieoun, as 't Keâl yn'e groppe leid.

Naaſte

Naaſte Buur naaſte bloedvriend, als het Kalf in de grep ligt. d. i. als men ſchielijk hulp nodig heeft.

Nimmen wit / weat ien de ſchoeg twingt.

Een ander weet niet, waar ons de ſchoe dwingt.

Nin ding meij 'er hast / as flieën toa faan.

Geen ding met 'er haaſt als vloijen te vangen.

Om 't de hikke is fen'e daam / rint uwr al Schiep in Laam.

Om dat het hek van den Dam is, loopt overal Schaap en Lam.

Men vindt dit ſpreekwoord ook in *W. Gribberts Bruijloft*. bl. 4.

Onwillige Breiden is kwea donsjen toa leeren.

Onwillige Bruiden is het kwaad danſen te leeren.

Met onwillige honden is het kwaad haazejaagen.

Pijffeljen foa donsjen / feij de faam.

Vrijen voor danſen zeij het meisje. d. i. "Men moet eerſt gevrijd zijn, voor dat men trouwd." Pijffeljen betekend bij de Frieſen *kouten*, *praaten*. ook *van de Min kouten*, *vrijen* *Danſen* was al van ouds een gewoon aanhangſel eener bruiloft, gelijk uit dit, en het voorgaande ſpreekwoord blijkt. —— Men zou dit laatſte ook in deezen ſin kunnen opvatten "dat het meisje

meisje meer hield, van ſtil met haaren Minnaar te kouten, als in gezelſchap te danſen."

Rop nin hei / earſte uwrkomd biſte.

Roep geen hei, eer gij overgekoomen zijt.

"*Roep geen hei, eer gij over de Brug zijt.*

Rop nin hearing / earſte ſe ſin 't net heſte.

Roep geen haring, voor dat gijze in het net hebt.

Rjeugt uwt / as de baarge ſnuwt.

Regt uit, als de varkens ſnuit.

Sefte hannen meitſe ſtjonkende wuwonnen.

Zagte handen (*zagte Barbiers*) maaken ſtinkende wonden.

Sliepende hônnen hâdme neat wekjtſen toa mekjtſen.

Slaapende honden heeft men niet wakker te maaken.

Stringe Heeren rejerje neat lang.

Strenge Heeren regeeren niet lang.

't Girt 'er neat wol toa / dear de Muwz ſin it trezoor dea blieuwt.

't Gaat 'er niet wel toe, daar de Muis in de eetens-kas dood blijft.

't Is altied fet ſin en oozmans ſchuwtel.

't Is altijd vet in een andermans ſchotel.

't Is

't Is de iene hôn leed, dat de oore yn'e koken sjengt.

't Is den eenen hond leed, dat de andere in de keuken ziet.

't Is ien ongelijk scheel: paetke, of earen ôf snije, sey de faam.

't Is een ongelijke twist: zoenen, of ooren af snijden, zeij het Meisje.

Scheel is eig. *verschil.* maar ook allerhande *twist*, *krakeel.* G. *Japiks* bl. 62. **paetke** schrijf ik met dienzelven bl. 32. 33. men spreekt het doorgaans *partje* uit. Onze Digter noemt het ook **paeijen** bl. 30.

Lijltsen paeijde Poppe in pea.

Lijltsen *gaf* Poppe *een zoen.*

Wa de Hyngst krije wol, dy smyt' im neat mey'e team for'e hôlle.

Die den Hengst krijgen wil, werp (of sla) hem niet met den toom voor het hooft.

Wol begunnen, is hast spunnen.

Wel begonnen, is haast gesponnen.

